

Záškoláctví na středních školách

Bc. Tereza Sováková

Diplomová práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Tereza Sováková
Osobní číslo: H21253
Studijní program: N0111A190013 Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Záškoláctví na středních školách

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti edukace žáků na středních školách, rizikového chování a záškoláctví.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- KYRIACOU, Chris, 2005. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 80-717-8945-3.
- MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5309-6.
- SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4042-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2., rozšířené a přepracované vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Iva Staňková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **10. ledna 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **21. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 10. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně 18. 4. 2023

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje na záškoláctví na středních školách. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol, které se zabývají studiem žáků na středních školách, adolescencí, rizikovým chováním a záškoláctvím. Praktická část zahrnuje realizaci kvantitativního výzkumu, a to formou dotazníkové šetření. Cílem výzkumu bylo zjistit, jaká je míra záškoláctví na středních školách. Dále jsme zjišťovali, jaké jsou příčiny záškoláctví a jak, kde a s kým žáci tráví čas za školou. Posledním cílem bylo zjistit, jak mají žáci hodiny strávené za školou omluveny. Výzkumu se zúčastnilo celkem 293 žáků z pěti středních škol v Olomouckém kraji.

Klíčová slova: škola, střední škola, adolescence, rizikové chování, záškoláctví, příčiny záškoláctví

ABSTRACT

The thesis focuses on truancy in secondary schools. The theoretical part is divided into three chapters that deal with adolescence, studying students in secondary schools, risky behaviour and truancy. The practical part involves the implementation of quantitative research in the form of a questionnaire survey. The aim of the research was to find out what is the rate of truancy in secondary schools. Furthermore, we investigated the causes of truancy and how, where and with whom students spend time out of school. The final objective was to find out how students have hours spent out of school excused. A total of 293 pupils from five secondary schools in the Olomouc region participated in the research.

Keywords: school, high school, adolescence, risky behavior, truancy, causes of truancy

Ráda bych poděkovala své vedoucí diplomové práce paní PhDr. Ivě Staňkové, Ph.D. za její všestrannou pomoc a ochotu při tvorbě diplomové práce. Mé poděkování patří i ředitelům středních škol, kde výzkum probíhal za ochotu při získávání dat pro mou praktickou část diplomové práce. Chtěla bych také poděkovat mé rodině, která mě podporovala po celou dobu studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ŽÁK NA STŘEDNÍ ŠKOLE	11
1.1 STŘEDNÍ ŠKOLA.....	11
1.2 ADOLESCENCE	16
2 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ	19
2.1 SYNDROM RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V DOSPÍVÁNÍ.....	21
2.2 TYPY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ	22
3 ZÁŠKOLÁCTVÍ	27
3.1 KATEGORIE ZÁŠKOLÁCTVÍ	27
3.2 PŘÍČINY ZÁŠKOLÁCTVÍ.....	30
3.2.1 Negativní vztah ke škole	32
3.2.2 Vliv rodinného prostředí	34
3.2.3 Trávení volného času a vliv party	35
3.3 FAKTORY ZÁŠKOLÁCTVÍ.....	36
3.4 PREVENCE ZÁŠKOLÁCTVÍ	37
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	39
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	40
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	40
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	40
4.4 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	41
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	42
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	44
5 ANALÝZA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	46
5.1 ANALÝZA DAT VZTAHUJÍCÍ SE K HLAVNÍ VÝZKUMNÉ OTÁZCE.....	46
5.2 ANALÝZA DAT VZTAHUJÍCÍ SE K DÍLČÍM VÝZKUMNÝM OTÁZKÁM.....	49
5.3 OVĚŘOVÁNÍ HYPOTÉZ	59
6 SHRUTÍ VÝZKUMU A DISKUSE	63
7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	67
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	69
SEZNAM TABULEK.....	75
SEZNAM GRAFŮ	76
SEZNAM PŘÍLOH.....	77

ÚVOD

Záškoláctví je na středních školách přetrvávajícím problémem, který má dalekosáhlé důsledky pro studenty, učitele i celou společnost. Když studenti bezdůvodně opouštějí školu, přicházejí o důležité příležitosti k učení a zaostávají za svými vrstevníky, což může vést ke špatným studijním výsledkům a omezeným možnostem budoucího úspěchu. Záškoláctví také podkopává úsilí učitelů, kteří se snaží vytvořit bezpečné a produktivní prostředí pro učení, a může zvýšit riziko delikventního chování a zapojení do trestné činnosti. Navzdory úsilí škol, rodičů a dalších institucí o snížení míry záškoláctví zůstává tento problém stále rozšířený a každoročně postihuje mnoho studentů.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole, která se jmenuje Žák na střední škole, se budeme věnovat školám a středním školám, popíšeme, jaké typy středních škol v České republice jsou a jaké jsou podmínky přijetí a ukončení. Poté vymezíme období adolescence, kterým žáci na středních školách procházejí.

Druhá kapitola popisuje rizikové chování, jak zní jeho definice, a například, jaké jsou druhy rizikového chování. Mimo jiné popisuje syndrom rizikového chování a definujeme si podrobně typy rizikového chování, které se mohou vyskytovat na středních školách.

Ve třetí kapitole se již podrobně věnujeme záškoláctví, kde zmíníme několik definic záškoláctví a poté jeho kategorie. Také popíšeme příčiny a faktory, které nejčastěji záškoláctví způsobují, a nakonec prevenci záškoláctví.

Praktická část je prováděna pomocí dotazníkového šetření, které se snaží zjistit, jaká je míra záškoláctví u studentů na středních školách. Také zjišťuje, jak, kde a s kým žáci tráví čas za školou, jaké jsou jeho příčiny a jak mají žáci tyto hodiny omluveny. Dále obsahuje design výzkumu, popis výzkumného souboru a popis výzkumného nástroje, který jsme použili. V závěrečné části je předložena analýza dat, ověřování hypotéz a interpretace dat společně s diskusí, kde jsou popsány samotné výsledky výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽÁK NA STŘEDNÍ ŠKOLE

Tato kapitola je zaměřena na žáka na střední škole. V úvodu si uvedeme definice škol a středních škol. Uvedeme, jaké jsou podmínky přijetí, hodnocení a ukončení. Poté se budeme zabývat obdobím, kterým žáci na středních školách procházejí – adolescencí.

1.1 Střední škola

Střední školy v České republice poskytují všeobecné vzdělání, které připravuje studenty na další studium na vysoké škole nebo na vstup do pracovního trhu. Žáci si na střední škole mohou vybrat z různých oborů, jako jsou například humanitní, přírodovědné, technické nebo ekonomické obory. Každý rok se skládá z několika předmětů, které studenti musí absolvovat. Mezi základní předměty patří čeština, matematika, cizí jazyk, dějepis, fyzika, chemie, biologie, tělesná výchova a výtvarná výchova. Absolventi středních škol obvykle získávají maturitní zkoušku, což je kvalifikační zkouška na závěr středního vzdělávání, naopak žáci středních odborných učilišť školu ukončují výučním listem. Maturitní zkouška se skládá z několika částí, jako jsou písemné zkoušky z češtiny, matematiky, cizího jazyka a ústní zkoušky z dalších předmětů.

Vágnerová (2005, s. 33) školu definuje jako instituci sloužící nejen ke vzdělávání, ale i k rozvoji sociálních kompetencí i způsobů chování. Díky škole získá dítě předpoklady k dalšímu společenskému uplatnění.

Bělík, Hoferková a Kraus (2017, 88-89) školu popisují z pohledu sociální patologie jako jedno ze základních výchovných a socializačních prostředí, kde se dítě učí základní normy, hodnoty a pozitivní vzorce chování. Také si děti v průběhu výchovně-vzdělávacího procesu osvojují vědomosti, dovednosti a návyky. Úlohou školy je pracovat se všemi tématy, které se objevují ve společnosti a mohly by být v budoucnu ohrožující.

Průcha (2013, s. 297) popisuje školu mnoha definicemi: „*Společenství lidí, dospělých a dospívajících, specifické kulturní prostředí pro učení a setkávání generací, v němž se utvářejí vztahy a budoucí konfigurace dětí a mládeže v dospělosti – školství, výchova, vzdělávací systém, síť škol, organizace výuky, učitel, žák, klima školy*“.

Podle jiné je škola společenské zařízení pro řízenou výchovu, která nabízí dětem a mládeži vzdělávání a výchovu podle předem stanovených vzdělávacích programů. Škola slouží jako místo pro kulturní, odborný a osobnostní rozvoj. Po absolvování školy, kde se děti

osamostatňují, mohou vstoupit do občanského života, a to jak osobního, tak profesního. (Průcha, 2013, s. 297)

Zákon č. 561/2004 Sb. „*upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen "vzdělávání") uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.*“

Střední vzdělávání poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a posiluje jejich hodnotovou orientaci. Rozvíjí znalosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání, které jsou významné pro osobní rozvoj jedince. Rovněž vytváří základy pro plnohodnotný osobní a občanský život, samostatné získávání vědomostí, celoživotní učení, pokračování v dalším vzdělávání a přípravu na povolání nebo práci. (§ 57 zákon č. 561/2004 Sb.)

Podle školského zákona máme v České republice tři typy středního vzdělání. Jedná se o střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou.

- *Střední vzdělání získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce 1 roku nebo 2 let denní formy vzdělávání.*
- *Střední vzdělání s výučním listem získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu v délce 2 nebo 3 let denní formy vzdělávání nebo vzdělávacího programu zkráceného studia pro získání středního vzdělání s výučním listem (§ 84).*
- *Střední vzdělání s maturitní zkouškou získá žák úspěšným ukončením vzdělávacích programů šestiletého nebo osmiletého gymnázia, vzdělávacího programu v délce 4 let denní formy vzdělávání, vzdělávacího programu nástavbového studia (§ 83) v délce 2 let denní formy vzdělávání nebo vzdělávacího programu zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou (§ 85). (§ 58 zákona č. 561/2004 Sb.)*

Průcha (2014) střední školství definuje jako školství, které navazuje na základní vzdělávání, a je pro žáky od 15 let. České střední školství je tvořeno více typy škol. Jedná se o gymnázia, lycea, střední odborné školy, střední odborná učiliště a konzervatoře.

- **Gymnázia** mají především charakter přípravy na vysokoškolské studium. V České republice mají již dlouhou historii, která začala již v 19. století. Gymnázia existují ve více formách. Jedná se o gymnázia víceletá, kam žáci nastupují již po ukončení

5. a 7. ročníku ZŠ, a gymnázia čtyřletá, po ukončení 9. ročníku ZŠ. Žák toto studium ukončuje maturitou.

- **Lycea** stojí svým obsahem mezi gymnázii a středními odbornými školami. Na lyceích se žáci učí více všeobecně vzdělávacích předmětů než na středních odborných školách, ale na rozdíl od gymnázií mají i složku odborných předmětů. Lycea se nejvíce objevují v ekonomických, technických nebo pedagogických oborech.
- **Střední odborné školy** jsou čtyřleté, a jsou ukončeny maturitní zkouškou. Jsou zaměřené na široký okruh oborů (stavební, technické, ekonomické, zdravotní, pedagogické), v rámci kterých se žáci připravují na vykonávání dalších profesí.
- **Střední odborná učiliště** bývají ukončena výučním listem nebo maturitou. Nematuritní obory se studují tři roky a žáci jsou zde připravováni na dělnické či řemeslné profese (zámečnick, pokrývač). Tito žáci poté získávají výuční list a mohou nastoupit do zaměstnání nebo mohou pokračovat v nástavbovém studiu a získat maturitu.
- **Konzervatoře** jsou specifickým typem středních škol, kde se žáci připravují v oborech hudby, zpěvu, dramatického umění nebo tance. Jsou zde přijímáni žáci po ukončení základní školy na základě talentových zkoušek. Studium je čtyřleté, kdy je ukončené maturitou, ale může být i šestileté nebo osmileté, kdy je ukončené absolutoriem a titulem „diplomovaný specialista“.

Žák na střední školu nastupuje po úspěšném ukončení základního vzdělávání a splnění podmínek přijímacího řízení. Na střední školu si žák podává přihlášku, která musí být podepsaná od zákonného zástupce spolu s posudkem o splnění podmínek zdravotní způsobilosti, pokud je pro daný obor stanoven. Žák si může podat dvě přihlášky. Pro střední školy s maturitní zkouškou jsou přijímací zkoušky jednotné, které zprostředkovává Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. Tyto jednotné zkoušky se netýkají pouze oborů vzdělávání Gymnázium se sportovní přípravou. Jednotná zkouška je složena z písemného testu z českého jazyka, literatury a matematiky. O výsledcích uchazeče informuje ředitel školy. Rozhodnutí o přijetí ředitel nevydává, ale pokud žák nebyl ke studiu přijat, ředitel oznamuje výsledky přijímacího řízení písemně. Jakmile ředitel zveřejní seznam přijatých uchazečů, přijatý uchazeč potvrdí zájem o školu zápisovým lístkem, což učiní do deseti pracovních dnů. Zápisový lístek vydává základní škola, kterou žák navštěvuje v posledním ročníku. Pokud nebyl žák přijat, mohou rodiče podat do tří pracovních dnů od doručení nepřijetí tzv. odvolání. (§ 59 – § 60 zákona č. 561/2004 Sb.)

V průběhu středoškolského vzdělávání má žák možnost přestupu na jinou střední školu, dále má možnost změny oboru, přerušení vzdělávání, opakování ročníku a uznání předchozího vzdělání. Pokud není žák zletilý, musí mít souhlas zákonného zástupce. Co se týče změny oboru, může ředitel školy stanovit žákovi takzvanou rozdílovou zkoušku, kde je určen její obsah, rozsah, termín, ve kterém se bude zkouška konat a kritéria jejího hodnocení. O přestupu na jinou střední školu rozhoduje ředitel dané střední školy, do které chce žák přestoupit. Ředitel školy opět může stanovit rozdílovou zkoušku, kde opět stanovuje její rozsah, obsah, termín a kritéria hodnocení. O přijetí informuje ředitel školy, kam chce žák přestoupit, ředitele školy, odkud chce žák odejít. Žák přestává být žákem školy odkud odchází ve chvíli, kdy je přijat na jinou školu. Ředitel školy, odkud žák odchází, je povinen do pěti pracovních dnů, předat řediteli školy, kam nastupuje kopii dokumentace žáka ze školní matriky. (§ 66 zákona č. 561/2004 Sb.)

Hodnocení výsledků vzdělávání žáků

Střední škola vydává žákovi stejně jako základní škola každé pololetí vysvědčení. Za první pololetí je možné vydat místo vysvědčení pouze jeho výpis. Výsledky žáka na vysvědčení jsou vyjádřeny formou klasifikace, slovně nebo kombinací obou způsobů. O tomto způsobu rozhoduje ředitel školy se souhlasem školské rady. Pokud nelze žáka hodnotit na konci prvního pololetí, určí ředitel školy pro jeho hodnocení náhradní termín, aby k tomuto hodnocení došlo nejpozději do konce června. Pokud nelze žáka hodnotit ani v náhradním termínu, tak se žák za první pololetí nehodnotí, ale v tomto případě, když žák není hodnocen z povinného předmětu, který se vyučoval pouze v prvním pololetí, tak neprospěl. Nelze-li žáka ohodnotit na konci druhého pololetí, ředitel školy určí náhradní termín, a to nejpozději do konce září následujícího školního roku. Do té doby žák navštěvuje nejbližší vyšší ročník. Pokud není žák hodnocen ani v tomto termínu, neprospěl.

Do vyššího ročníku postoupí žák, který v příslušném ročníku prospěl ze všech povinných předmětů, který stanovuje ŠVP (školní vzdělávací program). Pokud žák v některém z pololetí neprospěl z nejvýše dvou předmětů, které jsou stanoveny jako povinné, koná žák z těchto předmětů opravnou zkoušku v termínu stanoveném ředitelem školy. Tyto zkoušky jsou komisionální. Žák, který nesplní ani opravnou zkoušku úspěšně, nebo se k jejímu výkonu nedostaví, aniž by se neomluvil ze závažných důvodů, neprospěl. (§ 69 zákona č. 561/2004 Sb.)

Způsoby ukončování středního vzdělávání

- Žákovi, který úspěšně ukončí střední vzdělání a složí závěrečnou zkoušku, bude vydáno osvědčení o absolvování závěrečného testu, které zároveň slouží jako doklad o dosaženém stupni vzdělání.
- Žák, který úspěšně ukončí střední vzdělání s výučním listem, obdrží vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list, který slouží jako doklad o tom, že student úspěšně ukončil střední vzdělání s výučním listem.
- Žák, který úspěšně ukončil střední vzdělání s maturitní zkouškou, složil státní maturitní zkoušku a obdržel tím doklad o dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Vysvědčení o závěrečné zkoušce a vysvědčení o maturitní zkoušce jsou opatřena doložkou o získání příslušného stupně vzdělání. (§ 72 zákona č. 561/2004 Sb.)

Účelem závěrečných a maturitních zkoušek je zjistit, zda žáci dosáhli cílů vzdělávání, které stanovuje rámcový a školní vzdělávací program. Mají za úkol především ověřit úroveň klíčových vědomostí a dovedností žáka, které jsou důležité pro další vzdělávání či výkon profese. (§ 73 zákona č. 561/2004 Sb.)

Závěrečné zkoušky

Závěrečné zkoušky skládají žáci v oborech vzdělání, kde dosahují středního vzdělávání s výučním listem nebo v oborech vzdělání, v nichž dosahují středního vzdělání z praktické zkoušky z odborných předmětů a teoretické zkoušky z odborných předmětů. Skládá se z písemné a ústní zkoušky a praktické zkoušky z odborného výcviku. K těmto zkouškám je žák připuštěn v případě, že zakončil úspěšně poslední ročník středního vzdělávání. Závěrečná zkouška je veřejná s výjimkou písemných zkoušek a jednání zkušební komise o hodnocení žáka. Koná se před zkušební komisí, kde je přítomen předseda zkušební komise, kterého jmenuje krajský úřad. Tato zkušební komise poté rozhoduje o klasifikaci žáka z jednotlivých zkoušek. Pokud žák vykoná všechny zkoušky pozitivně, tak uspěl v závěrečných zkouškách (§ 74 zákona č. 561/2004 Sb.)

Maturitní zkoušky

Maturitní zkouška se skládá ze společné a profilové části. Pokud žák úspěšně zvládne všechny povinné zkoušky, ze kterých se skládá, tak žák získá střední vzdělání s maturitou.

Společná část maturitní zkoušky se skládá pro všechny žáky z českého jazyka a literatury a poté si vybírá z cizího jazyka nebo matematiky. Společné maturitní zkoušky probíhají prostřednictvím didaktického testu, což je písemný test, který je jednotně zadáván a poté centrálně vyhodnocen, podle stanovených kritérií. Tyto zkoušky vykonává žák pouze v případě, že úspěšně ukončil poslední ročník středního vzdělávání.

Profilová část maturitní zkoušky se skládá z českého jazyka a literatury a pokud si žák zvolil ve společné části cizí jazyk, tak ze zkoušky z tohoto jazyka a k tomu dalších dvou nebo tří povinných zkoušek. Tyto dvě zkoušky se konají vždy formou písemné práce a poté formou ústní zkoušky před zkušební komisí. (§ 77 – §79 zákona č. 561/2004 Sb.)

1.2 Adolescence

V této kapitole se budeme věnovat období, kterým procházejí žáci na středních školách. Žáci procházejí obdobím adolescence neboli dospíváním, což je období stabilizace fyzického a duševního růstu, které nastává po bouřlivém období puberty. Tento pojem se poprvé objevil v 15. století, kdy byl odvozen od slova *adolescere*, což znamená vyrůst, dospět nebo vyvinout se (Lerner, Steinberg, 2009 in Sobotková a kol., 2014 s. 19). Je složité určit, kdy nastává začátek a konec adolescence z důvodu individuálního vývoje jedince a tím, že je dospívání ovlivněno mnoha činiteli. Na rozdíl od méně vyspělých společností, kde se organizují rituály pro oddělení období, kdy jedinec dospívá, nejsou v rozvinutých společnostech požadavky pro vstup do dospělosti jednoduché a jednoznačné. Časové rozmezí dospívání se může posunout do vyššího věku z mnoha příčin: dřívější začátek dospívání, delší doba studia, s čímž souvisí finanční závislost na rodičích, ale může se jednat i o vstup do zaměstnání. Dnes pozorujeme, že na dospívající jedince jsou kladeny vyšší nároky, což následně vede k vývojové nestabilitě a to znamená, že vzrůstá rozpor mezi biologickou a psychosociální zralostí dospívajícího. (Skopal, Dolejš, Suchá, 2014)

Vágnerová a Lisá (2021, s. 373-376) definují období dospívání jako přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí. Vymezuji ji jako druhou dekádu života, od 10 do 20 let. Adolescenci dělí na dvě fáze:

- **Raná adolescence** – jinak označována jako pubescence, která zahrnuje první polovinu tohoto období (od 11 do 15 let). Mění se vnější vzhled jedince, což je nejvýznamnější a nejzřetelnější změna související s tělesným vývojem spojeným s pohlavním dozráváním. V reakci na tyto změny se mění i sebepojetí a chování okolí. Dospívající procházejí v rámci svého růstu změnami v myšlení a emočním

prožívání a tyto změny mohou způsobit výkyvy v jejich vnímání dnešního světa. V tomto období je pro ně významná skupina vrstevníků. Dospívající se také snaží distancovat od svých rodičů. Významnými událostmi v tomto období jsou ukončení povinné školní docházky a rozhodnutí pro další vzdělávání, které ovlivňuje jeho budoucí sociální status.

- **Pozdní adolescence** – přibližně od 15 do 20 let. V této fázi se mění osobnost a sociální postavení dospívajícího, které se vyznačuje složitějšími psychosociálními proměnami. Významnou událostí v tomto období může být ukončení odborné přípravy a následný přechod do zaměstnání nebo dalšího studia. Snaha o vlastní identitu a její růst jsou hlavními tématy druhé fáze dospívání. Dospívající experimentují se vztahy, aby lépe pochopili, kým jsou jako jednotlivci, a to jak ve skupině vrstevníků, tak mimo ni. Další vývoj představuje aktivnější přístup k seberealizaci a poznání potenciálu řídit svůj život. Dospívající se proto pokoušejí vyzkoušet různé možnosti chování a sebeurčení, což může být zábavné, ale někdy i nebezpečné. Základním cílem pozdní adolescence je poskytnout člověku čas a prostor k tomu, aby pochopil, kým je, osvojil si nezávislost, kterou moderní společnost potřebuje, určil si své životní cíle a uvědomil si sám sebe.

Naopak podle Macka (2003, s. 9) lze adolescenci rozdělit do tří fází: raná adolescence, která trvá od 10 do 13 let, střední adolescence, která trvá od 14 do 16 let, a pozdní adolescence, která může trvat od 17 do 20 let, někdy však i mnohem déle.

Adolescenti v tomto období procházejí různými vývojovými úlohami. Hlavní vývojovou úlohou je, aby si vytvořili vlastní identitu, kdy adolescent začíná experimentovat s rolami v různých sociálních situacích a skupinách a získává zkušenosti. Upevňuje si tím způsoby jednání, které se líbily jeho okolí a upouští od těch, které se nelíbily. Atkinson (2003) v rámci utváření identity rozlišil čtyři statusy, a to na základě toho, zda jedinec vidí svou identitu jako problém nebo jestli došel k nějakému řešení. Statusy nejsou trvalé osobnostní rysy, ale jsou pouze momentální pro určitou situaci. Prvním statutem je **dosažená identita**, kdy si jedinec prošel krizí identity, přehodnotil své názory a dospěl k určité činnosti nebo názoru z vlastního rozhodnutí. Druhým statutem je **přejatá identita**, kdy neprošli krizí identity, ale všechny názory a hodnoty převzal od druhých. Třetí status je **moratorium**, které se objevuje uprostřed krize identity a jedinec stále hledá odpovědi, kterými si následně není jistý, je váhavý. Posledním statutem je **difuze identity**, kdy se neustále hledají. Objevuje se u lidí, kteří si prošli krizí identity, ale i u těch, kteří si jí neprošli.

V tomto období dochází ke komplexní proměně osobnosti. Jedná se o změny tělesné, psychické i sociální. Většina změn jsou především podmíněna biologicky, ale zároveň je ovlivněna psychickými i sociálními faktory. Mladý člověk se hledá a přehodnocuje svá minulá rozhodnutí. Snaží se dosáhnout lepšího sociálního postavení a tvořit si vlastní identitu. Zároveň chce být adolescent dospělý, aby měl více práv a větší volnost v rozhodování. Naopak povinnosti a rozhodnutí za činy přijímají neochotně. (Vágnerová a Lisá 2021, s. 373-376)

Chlapci i dívky prožívají **fyzičné změny**, které jsou způsobeny hormonálními změnami a vývojem těla. Jedná se o růst do výšky, který je výrazný především u chlapců, u kterých dochází i k rozšíření ramen, naopak postava dívek získává ženské rysy, zejména v podobě širších boků. Vyvíjí se jim také primární a sekundární pohlavní orgány. Jedná se o vývoj pohlavních orgánů a tělesných vlastností, které signalizují zralost, sekundárními orgány je míněno například zvětšení prsou u dívek nebo ochlupení. Změny nastávají také v oblasti obličeje, kdy chlapcům začínají růst první vousy, mutují (mění se jim hlas) a obě pohlaví trápí akné. Jejich tělo se stává předmětem jejich pozornosti. Často nejsou spokojeni se svým vzhledem a snaží se ho změnit ať už cvičením, barvením vlasů nebo líčením. (Říčan, 2014, s. 193-194)

Dospívající provázejí **psychické změny** jako je emoční nestabilita, výkyvy nálad, impulzivní chování a nepředvídatelné reakce. Dochází k pravidelným výkyvům ve studijních výsledcích, což lze částečně vysvětlit kratší dobou pozornosti a také vyšší mírou únavy. Špatnému spánku nebo poruchám chuti k jídlu mohou předcházet střídání záchvatů apatie a nadměrné aktivity. (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 147)

Adolescenti procházejí i **sociálními změnami**. Mezi nejčastější patří vytváření přátelství, protože vztahy s vrstevníky se stávají jejich ústředním bodem společenského života. Stávají se více nezávislými, kdy se odpoutávají od rodičů a jiných autorit. Snaží se o větší samostatnost v rozhodování a často se brání pravidlům a omezením. Rozvíjejí si sociální dovednosti jako například, jak efektivně komunikovat, jak řešit konflikty, a jak vyjednávat v různých situacích. Hodně v tomto období riskují a experimentují, ať v sexuálním životě, kdy rozvíjejí vztahy, tak v užívání různých návykových látek. (Thorová, 2015)

K rozšíření procesu dospívání v průběhu let přispěl nástup adolescence v prostředí sekundární akcelerace – všeobecného zrychlení růstu a vývoje – a také vyšší nároky na vzdělání a dosažení ekonomické nezávislosti. Výsledkem je, že skutečná dospělost začíná až později. (Skorunková, 2013, s. 106)

2 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

V odborné literatuře se objevuje mnoho pojmů, vymezující formy chování, které jsou společensky neakceptované nebo dokonce zcela zakázané. Jedná se o pojmy jako je: problémové chování, delikventní chování, antisociální chování nebo rizikové chování aj., se kterými se často setkáváme v odborné literatuře (např. Dolejš, 2010; Miovský, Skácelová a kolektiv, 2010, Sobotková, 2014). S tímto pojmem se dále můžeme setkat ve vládních dokumentech či strategiích. V této práci se budeme zabývat pouze rizikovým chováním, do kterého spadá i téma naší práce.

Pojem rizikové chování nahradil dříve používaný pojem sociálně-patologické jevy. Miovský (2015, s. 28-29) definuje rizikové chování jako *„chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost“*.

Rizikové chování je chování jedince, kdy jedinec žije nezdravým životním stylem, porušováním nebo nedodržováním sociálních norem, předpisů, zákonů etických hodnot, chováním a jednáním, které vede k poškození zdraví jedince samotného anebo okolí, kde žije či pracuje. Důsledkem tohoto chování je individuální, skupinová či celospolečenská porucha a deformace. (Vašutová, Panáček, 2013, s. 94) Složitý pojem rizikové chování podle Macka (2003, in Sobotková, 2014, s. 40) představuje takové chování, které může přímo ale i nepřímo způsobit fyzickou, psychickou nebo sociální újmu lidem, věcem nebo životnímu prostředí.

Sobotková (2014, s. 40) definuje rizikové chování jako pojem nadřazený pojmům problémové, asociální, delikventní a antisociální chování. Procházka (2012, s. 133) definuje rizikové chování jako *„vzorec chování, v jehož důsledku může docházet k prokazatelnému nárůstu výchovně vzdělávacích, zdravotních, sociálních a dalších rizik, a to jak pro jedince, tak pro společnost.“* Macek, Širůček a Širůčková (in Vašutová, Panáček, 2013, s. 94) považují rizikové chování za *„sociální konstrukt shrnující rozmanité formy chování, které nemusejí být nutně taxativně vymezeny, avšak jsou identifikovány jako ty, které způsobují zdravotní, sociální nebo psychologické ohrožení jedince samotného anebo jeho sociálního okolí, přičemž ohrožení může být reálné, nebo předpokládané.“* Sobotková (2014, s. 42-43) ve své publikaci rozděluje teorie vzniku rizikového chování do tří obecnějších skupin, ze kterých můžeme vycházet, pokud hledáme příčiny rizikového chování:

- **Teorie biologicko-psychologická**, která hledá souvislosti mezi chováním, charakterem a tělesnou stavbou nebo genetickými predispozicemi, hormonální složkou a enzymy. Konkrétním příkladem této teorie je teorie rozeného zločince. Její podstata je, že tělesné znaky jedince předurčují k tomu, aby se dal na dráhu zločince. Jednoduše řečeno, deviantní chování může být způsobeno vrozenými dispozicemi. Tuto teorii představil lékař, psycholog a psychiatr Cesare Lombroso.
- **Teorie sociálně-psychologická**, soustředící se na sociální učení, temperamentové a osobnostní rysy a kognitivní styly (např. teorie sociálního učení, teorie odlišného kognitivního stylu). Teorii sociálního učení vytvořil Albert Bandura, který toto chování chápe jako rozhodující prvek k tvoření celkové osobnosti jedince. Největší význam připisuje imitaci a identifikaci. Jedinec nemůže být ovlivněn někým nebo něčím jiným, aniž by pocíťoval zájem či věrnost. (Renzetti, Curran, 2003 s. 98)
- **Teorie sociologická**, která se soustředí na společenský a kulturní kontext vzniku rizikového chování (např. teorie anomie, teorie kulturního přenosu). Teorii anomie zavedl Émile Durkheim, označil tímto pojmem stav společnosti, kde přestaly platit zákony, a to ne pouze v právním smyslu ale i morálním. Když zanikají staré hodnoty, tak nejsou nahrazeny novými včas, proto nastává chaos a stav, který vede k nejistotě a následnému patologickému jednání, které vede k suicidálnímu chování. (Fischer, Škoda, 2014, s. 38-39)

Sobotková (2014, s. 40-41) ve své publikaci řadí mezi rizikové chování:

- záškoláctví;
- lhaní (stále není společností vnímáno jako rizikové);
- agresivita, agresivní chování;
- šikana, kyberšikana, násilné chování;
- obecně kriminální jednání (krádeže);
- vandalismus (poškození majetku školy a věcí spolužáků, ničení veřejného majetku – osvětlení, lavičky, dopravní značky, graffiti – sprejerství);
- závislostní chování (užívání legálních návykových látek – alkohol, cigarety; nelegálních látek; netolismus, gambling);

- rizikové chování na internetu (navštěvování nelegálních stránek, nelegální stahování filmů, hudby nebo her na internetu);
- rizikové sexuální chování (předčasný pohlavní styk, promiskuita, prostituční chování, předčasné těhotenství);
- rizikové chování v dopravě (vliv návykových látek za volantem, neznalost dopravních předpisů);
- extrémně rizikové sporty, hazardní aktivity (hazardní aktivity nesou reálné riziko smrti – ježdění mezi vagony metra, vlaku, lezení bez lana, přeskokování mezi domy);
- užívání anabolik a steroidů;
- nezdravé stravovací návyky;
- extremismus (subkultury – skinheads, punk, techno, black metal);
- rasismus, xenofobie, intolerance a antisemitismus.

2.1 Syndrom rizikového chování v dospívání

Tento pojem zavedl Richard Jessor, který se problematikou rizikového chování zabýval od 70. let 20. století. Prováděl v USA rozsáhlé výzkumy, které ho vedly k popisu syndromu rizikového chování, a v souvislosti s těmito výzkumy zjistil, že určité projevy rizikového chování se vztahují výhradně k období adolescence. (Čerešník, 2021, s. 35)

Syndrom rizikového chování tedy můžeme definovat jako: „*charakteristický soubor příznaků (nemusí však být vždy přítomny všechny), které vznikají na stejném podkladě. Některé tyto projevy jsou problémové pouze ve vztahu k věku, tedy k dospívání*“ (Kabiček, Csémy a Hamanová, 2014, s. 33)

Sobotková (2014, s. 45) syndrom rizikového chování dělí do třech okruhů, které spolu souvisí:

- Abúzus (zneužívání) návykových látek – klesá věk uživatelů a roste počet divčích populace. Jedná se o užívání alkoholu, nikotinu, kanabinoidů či ilegálních drog.
- Poruchy chování v oblasti psychosociálního vývoje – patří sem agresivita, delikvence, kriminalita, autoagresivita (sebepoškozování, sebevražedné myšlenky a pokusy), sebevražda, úrazy spojené s agresivitou nebo riskováním, dopravní úrazy

(řízení pod vlivem návykových látek), rvačky, tyranizování slabších, záškoláctví, opakované lhaní, krádeže, ničení majetku atd.

- Rizikové sexuální chování – patří sem předčasný sex, předčasné rodičovství, časté střídání partnerů a z toho plynoucí častý výskyt sexuálně přenosných infekcí.

Hrozí, že pokud se dospívající zapojí do jedné z forem rizikového chování, tak s vysokou pravděpodobností se bude zapojovat i do dalších forem. Zajišťuje adolescentovi pocit, že mu nahrazuje něco důležitého, co momentálně postrádá.

2.2 Typy rizikového chování

Nyní si popíšeme vybrané typy rizikového chování, které mohou souviset s tématem této diplomové práce, se záškoláctvím. Může se jednat o agresi, lhaní, útoky a toulky, šikanu, užívání návykových látek nebo netolismus.

Agrese

Martínek (2009, s. 9-10) agresi definuje jako „*výpad, útok – útočnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi. V širším slova smyslu se takto označuje schopnost organismu mobilizovat síly k zápasu o dosažení nějakého cíle a schopnost vzdorovat těžkostem.* Jinými slovy se za agresi označuje projev agresivity v chování jedince. Za agresivitu označujeme útočnost nebo postoj k agresi.

Agrese není pouze fyzická, ale může být také psychická či emocionální. Jedná se o zastrašování, zostuzení, vyhrožování atd. Agresi můžeme taktéž definovat jako vyhledávání záliby v ubližování jiným lidem, kdy se pro toho člověka stává potěšením, uvolněním či legrací. (Martínek, 2009, s. 10)

Martínek (2009, s. 29-31) rozděluje agresi na osm typů agrese:

- **Fyzická aktivní přímá agrese** – jedná se o bití oběti, fyzické ponižování, nucení k ponižujícím úkonům, využívání převahy fyzické síly nad obětí (ve školním prostředí se s tímto typem agrese setkáváme jako s formou záměrného ublížení – šikana)
- **Fyzická aktivní nepřímá agrese** – za tento typ agrese se považuje, pokud si člověk najde někoho jiného se záměrem ublížit oběti. Původní agresor tomu pouze přihlíží, a často vymýšlí způsoby, jak té oběti ještě více ublížit. Sám se na agresi nepodílí.

- **Fyzická pasivní přímá agrese** – agresor brání oběti v dosahování jeho cílů (časté ve školním prostředí). Často ničí pomůcky, které oběť potřebuje pro úspěch (lámání tužek, pravítek nebo znehodnocování pokusů v chemii či fyzice). Často se projevuje při praxích na středních odborných učilištích, kdy záměrně ničí dokončený výrobek.
- **Fyzická pasivní nepřímá agrese** – jedná se o odmítnutí splnění požadavků (například uvolnění místa v lavici, uvolnění tělocvičny pro jinou třídu nebo odmítnutí pomoci postiženému spolužákovi).
- **Verbální aktivní přímá agrese** – jedna z nejčastějších. Jedná se o nadávky, urážky nebo slovní ponižování. Jedinci ji nepovažují za něco nenormálního, ba naopak se jedinec, který je zasypáván nadávkami stává tzv. sociometrickou hvězdou třídy. Vyučující ztrácí sílu s tímto typem agrese bojovat.
- **Verbální aktivní nepřímá agrese** – rozšiřování pomluv, které druhému ubližují. Hovoří se o něm, pokud se v třídách objeví první stádium šikany – tzv. ostrakismu. Může se jednat o mírné a často psychické ubližování spolužákovi. Dále se může jednat o pomluvy chování jedince nebo celkové vizáže.
- **Verbální pasivní přímá agrese** – jedná se o naprostou ignoraci druhého člověka, odmítnutí odpovědět na pozdrav či jakoukoli otázku. Šikanovaný jedinec se pro agresora stává „neexistujícím“.
- **Verbální pasivní nepřímá agrese** – jedná se o ni, pokud se jedinec nezastane druhého, když je nespravedlivě kritizován nebo trestán. Jedná se nejčastěji o jednoho spolužáka, který ve třídě něčím vyčnívá. Většinou se jedná o problémové chování, kdy se na toho žáka všechno svede. Stává se tzv. černou ovčí třídy.

Lhaní

Martínek (2015, s. 111-113) ve své publikaci uvádí, že ne každá nepravda dítěte, se dá považovat za lež. Lži rozlišuje do tří kategorií. Nejprve se jedná o smyšlenku, která se objevuje především u dětí předškolního věku a nepovažuje se za nikterak zvláštní. Dítě si neuvědomuje nepravdivost svého výroku a své představy považuje za skutečné události. Může být vyvolána také nevhodnou či sugestivní otázkou dospělé osoby. Druhou kategorií je bájná lež. Projevuje se vymyšlením dlouhých a neskutečných příběhů, které dítě vypráví, protože chce vzbudit senzací a chce na sebe upoutat pozornost. Je typická pro děti do věku 10–11 let. Poslední kategorií je lež pravá, kdy sleduje nějaký cíl. Projevuje se u jedinců

ve věku, kdy již rozpoznají rozdíl mezi pravdou a nepravdou. Často je úkazem u dětí, které doma procházejí tvrdou a trestající výchovou za každou špatnost. Tyto děti lež využívají v okamžiku, kdy se chtějí vyhnout nepříjemné povinnosti nebo chtějí něco získat.

Útěky a toulky

Útěky ze školy ale i z domova mohou být projevem špatné adaptace dítěte či nevhodným prostředím, kde vyrůstá. Útěky jsou často impulzivního rázu, kdy nejsou motivovány, a dítě uteče, aniž by se předem připravilo. Při tomto typu útěku je dítě nedostatečně oblečené, nemá jídlo a poté mu hrozí nebezpečí. Častější jsou útěky reaktivní, což může být zkratová reakce na nepříjemnou situaci ve škole či domácím prostředí. V těchto situacích dítě neví, jak z těchto nevhodných podmínek ven. Dítě často uteče a schovává se poblíž domova nebo u příbuzných. Útěků se děti dopouštějí, aby se zviditelnily mezi vrstevníky nebo kvůli pocitu dobrodružství. Na útěky následně navazují toulky, které trvají delší dobu. Oproti útěku je toulka předem plánovaná, dítě má jasný plán, kam půjde, jak se tam dostane, či jak si obstará stravu. Po nalezení je důležitá lékařská prohlídka a spolupráce s odborníky. (Martínek, 2015, s. 122-125)

Šikana

Šikana se ve školním prostředí vyskytuje čím dál častěji. V posledních letech, kdy je šikana stále více probíraná, se stala jednou z nejčastějších forem rizikového chování, které se vyskytuje ve školním prostředí.

Šikanování je agresivní chování žáka/žákyně vůči jinému žákovi, případně skupině žáků. Jedná se o opakované chování, které je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně nebo sociálně. Šikana je charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese. (MŠMT, 2020)

Existují různé podoby šikany. MŠMT (2020) ji nejčastěji dělí na přímou a nepřímou. **Přímá šikana** může mít fyzickou či nefyzickou podobu. Mezi fyzickou šikanu řadíme například tahání za vlasy, plivání, bití či nevhodné doteky. Nefyzická podoba šikany se ještě dělí na verbální a neverbální šikanu. Mezi verbální šikanu patří vulgární nadávky, sexuálně nevhodný jazyk, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, zraňující komentáře na vzhled nebo povahu, výhrůžky či manipulativní a násilné příkazy. Agresor oběť nutí k nepříjemným činnostem a úkolům, aby psal domácí úkoly za někoho

jiného, nosil a odevzdával svačiny nebo kapesné. Mezi neverbální šikanu patří urážlivá gesta a zvuky, zírání, vysmívání se žákovi, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, v řeči těla, bouchání nebo házení předmětů, kradení či schovávání školních pomůcek. **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že ve skutečnosti ten záměr ublížit nemá. Hlavní útočník k útoku využívá nějakého prostředníka, takže neútočí přímo sám. Je většinou nefyzická, ale v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoranci nebo izolování žáka, skryté ničení nebo krádež osobních věcí, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

Užívání návykových látek

Závažným typem rizikového chování u adolescentů je bezpochyby i užívání návykových látek. Užívání návykových látek, jako jsou alkohol, tabák, marihuana, kokain, heroin a další drogy, může být velmi nebezpečné a může mít závažné důsledky pro zdraví a celkovou kvalitu života jedince. Návykové látky mohou způsobit fyzickou a psychickou závislost, která může vést k celkovému zhoršení zdraví, včetně srdečních onemocnění, poškození jater, ledvin, plic a mozku. Tyto látky mohou také vést k problémům se spánkem, úzkosti, depresi a dalším psychickým problémům. Kromě těchto zdravotních dopadů mohou návykové látky mít také závažné sociální důsledky. Mohou vést k problémům s právem, rodinnými vztahy a celkově se mohou podílet na narušení celkového životního stylu jedince. (Nešpor, Csémy, 1994, s. 59))

Prevence užívání návykových látek zahrnuje poskytování informací o rizicích spojených s užíváním, vzdělávání a osvětu o zdravém životním stylu, psychologickou podporu a další formy prevence. Pokud má někdo problémy s užíváním návykových látek, je důležité vyhledat odbornou pomoc a podporu.

Netolismus

Jedná se o závislost na tzv. virtuálních drogách, mezi které řadíme počítačové hry, internetové služby, sociální sítě, televizi, mobilní telefony nebo sledování videí. Jedná se o závislost psychickou, nikoli o závislost fyzickou, kdy jedinec užívá běžné návykové látky. Mezi typické příznaky netolismu patří ztráta kontroly nad časem, který tráví u zařízení, následný pocit prázdnoty, když není u zařízení, brzké vstávání nebo ponocování u počítače,

neklid a nervozita, když nemá člověk delší dobu přístup k zařízení, zanedbávání učení, opouštění zájmů, přátel a zhoršující se školní výsledky žáků. (MŠMT, 2015)

Rizika netolismu mohou být fyzická, psychologická a sociální. Fyzické rizika může být obezita, cukrovka, bolest zad, páteře, nemoci očí nebo dlouhodobý stres a s tím spojené další zdravotní problémy. Mezi psychologická a sociální rizika může patřit nedostatek spánku, nepravidelnost v jídle, zhoršení mezilidských vztahů, ale i vyšší riziko zneužívání alkoholu a drog. (Kopecký, 2011)

3 ZÁŠKOLÁCTVÍ

Problematika záškoláctví je v současné době jeden z nejzávažnějších problémů, a to jak na základních, tak středních školách. Záškoláctvím trpí celá společnost, nejen žák, který se ho dopouští. Jeho důsledkem hrozí horší uplatnění v životě a následně zvýšená kriminální činnost, protože žáci mají v důsledku záškoláctví špatné studijní výsledky. Pokud žáci nechodí do školy a dopouštějí se záškoláctví, tak to znamená, že pro ně nemá vzdělávání smysl a je důležité přemýšlet nad způsoby, jak zasáhnout a dostat žáka pod kontrolu. (Kyriacou, 2005, s. 44) O záškoláctví se jedná v případě, že žák úmyslně zameškává školní vyučování a nemá tyto hodiny nepřítomnosti omluvené. Ve většině případů se děje bez vědomí rodičů žáka. (Martínek, 2015, s. 116) Může to být i reakce na složitou životní situaci, kterou dítě nedokáže samo zvládnout, a proto ji řeší únikem ze situace. Záškoláctví se dá rozlišovat v širším, ale i užším slova smyslu. V širším slova smyslu se charakterizuje jako neomluvená absence žáků bez ohledu na počet zameškaných hodin a motivy absence. V užším slova smyslu je to jedna z poruch chování, kdy je základem narušení osobnostní vztah ke škole a učení. (Kraus, Hroncová, 2010, s. 292) Chtěli bychom upozornit na to, že některé definice, příčiny nebo i kategorie se mohou vztahovat především k záškoláctví na základních školách.

Všichni autoři, kteří se touto problematikou zabývají, se shodují, že je záškoláctví rizikové chování, protože k němu bývají často přidruženy další projevy rizikového chování. Průcha (2003) uvádí, že záškoláctví je *„jev, kdy se žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí, popř. souhlasu rodičů nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov. Má zpravidla souvislost se školní neúspěšností žáka“*. (Průcha a kol., 2003, s. 310)

Podle Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je za záškoláctví považována neomluvená absence žáka na základní nebo střední škole. Jde o přestupek, kdy žák úmyslně zanedbává školní docházku. Jedná se o porušení školního řádu a zároveň porušení školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním a vyšším odborném a jiném vzdělávání), který vymezuje povinnou školní docházku a povinnost žáků do školy chodit. (MŠMT, 2017)

3.1 Kategorie záškoláctví

Kyriacou (2005, s. 45) dělí záškoláctví na pět hlavních kategorií, které se používají k rozčlenění záškoláctví. Jedná se o pravé záškoláctví, záškoláctví s vědomím rodičů, záškoláctví s klamáním rodičů, útek ze školy a odmítání školy.

- **Pravé záškoláctví** – žák nechodí do školy, ale jeho rodiče si jsou jistí, že jejich dítě školu navštěvuje.
- **Záškoláctví s vědomím rodičů** – žák školu nenavštěvuje s vědomím rodičů. Rodiče jsou o nepřítomnosti ve škole informováni a ví, že žák nemá k nepřítomnosti žádný oprávněný důvod. K tomuto dochází v případě, že žák se doma stará o někoho nemocného nebo pomáhal rodičům s prací doma.
- **Záškoláctví s klamáním rodičů** – často se zaměňuje se záškoláctví s vědomím rodičů. Rodiče napíší žákovi omluvenku, pokud je žák dokáže přesvědčit, že se necítí dobře, a proto nemůže jít do školy, i když mu ve skutečnosti nic není.
- **Útěky ze školy** – občas se nazývá „interní záškoláctví“. Znamená, že žák do školy chodí, ale během dne, až má napsanou přítomnost ve škole, na některé hodiny ze školy odejde. Čas poté tráví mimo školu nebo pouze mimo vyučování ve škole.
- **Odmítání školy** – týká se žáků, kterým způsobuje představa školní docházky psychické potíže, což již dříve popisoval ve své publikaci Reid (1999). Jedná se o poruchy, které pramení z problémů ve škole, kdy může žák nabývat dojmu, že je pro něj učení příliš těžké, že ve škole bude probíhat šikana a to může dále vést ke školní fóbii či depresi. V tomto případě je žák přesvědčený, že do školy chodit nebude a rodiče jeho názor těžko změní. Je nutná odborná intervence. Hranice mezi žáky, kteří mají opravdu psychologický problém a žáky, kteří do školy nechtějí a jejichž rodiče nejsou schopni je přesvědčit, je nejednoznačná.

Reid (1999, in Hlavicová, 2014) přišel s dalším dělením, kdy záškoláky dělí do 4 různých kategorií. První je **tradiční záškolák**, kdy tito žáci mají tendenci se izolovat od sociálního prostředí, nebo často pocházejí z nepodporujícího rodinného prostředí. Velmi často mají nízké sebevědomí nebo si jsou vědomi toho, že ve škole nikterak nevynikají, a proto hledají kompenzaci v izolování se od nepříjemných pocitů, které ve škole zažívají. Druhou kategorií nazval **psychologický záškolák**, který ve škole zažívá stejné pocity, jako žák, který školu odmítá. Tito žáci do školy nechodí kvůli vykazujícím psychologickým nebo psychosomatickým problémům či strachu. Další kategorií jsou **záškoláci institucionální**, kteří do školy nechodí kvůli vzdělávacím důvodům. Tito záškoláci mají oproti tradičním záškolákům vysoké sebevědomí a často si vybírají, ve kterých hodinách pro ně bude výhodné chybět. Jsou v kolektivu velice oblíbení a často jsou v čele vrstevnických skupin. Poslední kategorie jsou **generičtí záškoláci**, kteří ve škole chybějí z různých důvodů

a v rozdílném čase. Postupem jejich života svůj styl záškoláctví rozvíjeli, kdy v mladším věku byli pouze tradičními záškoláky a časem se proměnili v institucionální. Tito žáci často vykazují všechny tři typy již zmíněných kategorií. Může to být způsobeno vzdělávacím, psychologickým, ale i sociálním pozadím jedince.

Podle Martínka (2015, s. 116) je záškoláctví rozděleno na dvě skupiny záškoláctví: záškoláctví impulzivní a záškoláctví účelové, plánované. V první skupině žák neplánuje dopředu, že do školy nepůjde, ale rozhodne se náhle a nepromyšleně. **Impulzivní záškoláctví** může trvat do té doby, než to zjistí rodiče, proto může trvat i několik dnů. I poté může záškoláctví pokračovat, protože žák může mít strach a neví, jak tu situaci vyřešit. Při **účelovém, plánovaném záškoláctví** se žák vyhýbá škole z důvodu, že není připraven na výuku, hrozí mu písemná práce nebo ústní zkoušení. Může se ale vyhýbat i neoblíbenému předmětu či vyučujícímu.

Docentka Bakošová (2008, s. 142-143) ve své publikaci dělí záškoláctví na 9 různých typů:

- **Záškoláctví u celkově problémových dětí** – nejčastěji se vyskytuje u problémových dětí, které často patří k nejslabším ve třídě z hlediska vyučovacích výsledků. Tyto děti se nejčastěji projevují poruchami chování, konflikty se spolužáky, agresivním chováním a nezájmem o školu.
- **Záškoláctví u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí** – děti žijí často v nevyhovujících sociálních i kulturních podmínkách. Dochází k zanedbávání dítěte, jeho výchovy i vzdělávání. Jsou to často děti rodičů, kteří jsou osobnostně nevyzrálí, problémoví a nedokáží se postarat o dítě. Také jim chybí vzdělání, a proto se u nich jejich děti nesetkávají s podporou v jejich vzdělávání. U těchto dětí se poté projevují různé emocionální deprivace.
- **Záškoláctví jako porušování sociální normy** – za normu se považuje povinnost dítěte chodit do školy. V zákoně je ukotvena povinnost rodičů vést děti k pravidelné školní docházce, pokud ji nedodržují, dochází k jeho porušení.
- **Záškoláctví jako reaktivní akt** – dítě se vyhýbá nepříjemné situaci, jako je například strach z neúspěchu nebo násilné chování spolužáků. Řeší ji nepromyšleným a impulzivním útekem ze školy.
- **Záškoláctví jako zábava** – vyskytuje se u dětí, které nebývají problémové, ale motivem je zažít něco příjemnějšího a lákavějšího, než jsou školní povinnosti. Čas

za školou často tráví s kamarády, navštěvují herny, pohostinství či parky. Problém je, že tito žáci si poté podvodně zařizují omluvenky.

- **Záškoláctví jako výbuch** – žák se v poslední době cítí frustrovaně, a proto je pro něj jediným východiskem útek ze školy. Často se cítí osaměle a zrazeně od svých rodičů a vyučujících.
- **Záškoláctví jako reakce na složitou životní situaci** – často se objevuje u žáků, kteří prožívají novou situaci, se kterou se těžce vyrovnávají. Nejčastěji se jedná o adaptační problémy, které nastávají při přechodu na jinou školu. Vzniká u dětí, na které jsou kladeny neadekvátní požadavky ze strany rodičů a jejich přílišná přísnost.
- **Záškoláctví jako motiv zažít něco příjemnějšího** – často se jedná o „skryté“ záškoláctví, kdy žáci předstírají nějaké onemocnění. Objevuje se u žáků s horším prospěchem, ale může se objevovat i u žáků s prospěchem dobrým. Žáci cítí potřebu zažít něco nového, ale zároveň se chtějí vyhnout školním povinnostem.
- **Záškoláctví jako individuální úzkost** – dítě nechce navštěvovat školu. Trpí úzkostmi a školní fobií, ale zároveň necítí vysvobození, když ve škole není.

3.2 Příčiny záškoláctví

Poslední kapitola pojednává o příčinách, které vedou k záškoláctví. Mnoho autorů uvádí různé příčiny záškoláctví, proto uvedeme několik dělení.

Dle Bakošové (2011, s. 138) se dá záškoláctví rozlišit na vnější a vnitřní příčiny záškoláctví.

Vnější příčiny bývají odvozeny od rodinného a školního prostředí a z prostředí vrstevnických skupin.

- **Vnější příčiny záškoláctví odvozené od rodinného prostředí** – mohou se vyskytovat u dětí, které pocházejí z početnějších rodin, kde mají více potomků, u romských rodin nebo u rodin s nižší sociální a kulturní úrovní. V těchto rodinách je časté, že rodiče přenášejí zodpovědnost a své povinnosti na starší děti, přenechávají jim péči o mladší sourozence. Někteří rodiče nemají zájem o výchovu svých dětí, a proto nechápou, jak důležité je pro jejich děti vzdělání. Objevují se také u dětí, které žijí v rodinách, kde rodiče uplatňují autoritativní styl výchovy. To znamená, že na dítě kladou vysoké požadavky, související s plněním školních povinností, jejichž nesplnění přísně trestá (může se jednat i o tělesné tresty). Proto dítě hledá únik před trestem, což může být již zmíněné záškoláctví. Objevuje se

i v rodinách, kde rodiče mají liberální styl výuky, což znamená, že rodiče nemají zájem o dítě, a o to, jak tráví čas, proto dítě má volnost rozhodnutí, kdy ho rodiče nekontrolují. (Kraus, Hroncová, 2010, s. 294)

- **Vnější příčiny záškoláctví odvozené od školního prostředí** – vyskytuje se u dětí, které nejsou moc šikovné na učení, a proto nezvládají plnit školní povinnosti. Objevuje se i u dětí, kterým jde učení samo, a ve škole se nudí, protože hned vše samy pochopí. Důvodem může být nespravedlivé hodnocení, nezajímavé hodiny pro žáky nebo přetěžování žáků, což může být jedním z důvodů k vyhýbání se škole.
- **Vnější příčiny odvozené z prostředí vrstevnických skupin** – v období dospívání je pro všechny jedince důležité prostředí vrstevnických skupin, kdy pomáhá dítěti utvářet pozitivní sociální obraz na sebe samotného. Cítí se uvolněně a často kvůli vrstevníkům upozadňuje rodiče. Tohle prostředí skrývá i negativní stránky. Jedná se o lhostejný postoj k autoritám, sklon k porušování sociálních norem nebo zlomyslnost a brutalitu. Vrstevnická skupina může mít velice silný vliv na rozhodování dítěte (dítě se rozhoduje, zda jít do školy nebo ne, tohle rozhodnutí mu často usnadní právě vrstevníci).

Vnitřní příčiny záškoláctví jsou ty, které vyplývají z osobnosti mladého člověka. Jedná se především o projevy nervové soustavy, psychosociální nezralost, sníženou adaptabilitu, emoční stabilitu, poruchy rizikového chování a s tím spojená zvýšená agresivita. Jedná se i o nízkou úroveň intelektových schopností, s čímž souvisí neschopnost zvládnout zátěžové situace a školní povinnosti, což poté může vést k tomu, že žák se snaží vyhnout nepříjemné situaci, a proto volí cestu úniku. Stane se z něj záškolák. Důvody, proč žák nechodí do školy, se mění také s věkem žáka, se změnami v jeho hodnotové orientaci, ale i pod vlivem dalších příčin. (Kraus, Hroncová, 2010, s. 295)

Kyriacou (2005, s. 49-50) ve své knize popisuje několik studií, ve kterých se zjišťovaly nejčastější důvody záškoláctví:

- Smithova studie uvedla, že mezi nejčastější příčiny záškoláctví se řadí: příliš náročné hodiny, šikanování žáci, nechut' chodit do školy a strach ze spolužáků.
- Institut pro sociální vylučování konstatoval, že záškoláctví je ovlivněno problémy ve škole, spojenými špatnou školní docházkou dětí slabších ve čtení, obavami z termínů závěrečných zkoušek, obavami ze šikany a v neposlední řadě nevyhovujícími vyučujícími či předměty, které jim připadají zbytečné.

- Studie Grahama a Bowlinga zjistila, že žáci obou pohlaví chodí za školu z důvodů, špatné péče v rodině, ne příliš dobrých vztahů a horšího navazování kontaktů s novými vrstevníky.

Kyriacou (2005, s. 49) na základě mnoha studií následně stanovil jako nejčastější příčiny záškoláctví:

- *„hodiny byly nudné;*
- *práce v nich byla moc těžká;*
- *atmosféra ve škole byla příliš přísná;*
- *žáci měli problémy s některými učiteli;*
- *měli pocit, že je škola odmítá;*
- *škola se jim dostatečně nevěnovala;*
- *byli šikanováni;*
- *chtěli trávit čas s kamarády nebo chtěli být sami;*
- *nelíbily se jim učební osnovy školy.“*

Příčiny záškoláctví se často dají rozdělit do tří kategorií. Většina autorů (Martínek, 2015; Ficová, 2011, Kraus a Hroncová, 2010) uvádí, že se příčiny záškoláctví můžou rozdělit do tří kategorií. Jedná se o negativní vztah ke škole, vliv rodinného prostředí a trávení volného času a vliv party.

3.2.1 Negativní vztah ke škole

„Škola patří a očekává se od ní nejvýraznější vliv na rozvoj lidského jedince. Jako sociální instituce má stanovené výchovné cíle, vlastní organizaci a metody techniky práce. Je specifická tím, že je založena na interakci dvou generací, dětí a dospělých. Prvním požadavkem kladeným na školu je zabezpečení vzdělávání. Dnešní doba však také vyžaduje po škole realizaci náročných úkolů v oblasti výchovné.“ (Přadka a kol, 2004, s. 28)

Aby se dítě cítilo v prostředí školy dobře, je velmi důležité, jelikož v něm tráví podstatnou část dne. Dítě ve škole získává potřebné vědomosti, dovednosti a návyky, proto pokud se ve škole cítí dobře, tak nemá důvod, aby se prostředí školy vyhýbalo. Negativní vztah ke škole, a s tím spojené vzdělávání, se projevuje především u dětí, které jsou méně nadané, a ve škole se jim tak moc nedaří a následně jsou často za práci kárány, trestány ale také zesměšňovány, jak ze strany spolužáků, tak i vyučujících. Následně tyto žáci zažívají pocit méněcennosti, ve

škole se cítí nepříjemně a tím pádem se jí snaží vyhýbat. K negativnímu přístupu ve škole může dojít již v začátcích plnění školní docházky, kdy dítě nastoupilo do školy nezralé. Takové děti těžce snášejí odloučení od rodičů, nedokáží se soustředit a raději by si hrály, jako dříve v mateřské škole. Tím, že dítě nedává pozor, je následně často napomínáno vyučujícím, a poté zažívá posměch ze strany spolužáků. V opačném případě k negativnímu vztahu ke škole dochází u žáků, kteří jsou mimořádně nadaní a mají dobré vědomosti a schopnosti. Tito žáci jsou následně od spolužáků nazýváni šprtem nebo šplhounem, což mohou zhoršovat i vyučující tím, že tohoto žáka vyzdvihuje a dává spolužákům jako příklad. Mimořádně nadaní žáci naopak mohou také často vyrušovat ve vyučovacích hodinách, nebo vyučujícího doplňují, protože jsou pro něj hodiny nezajímavé a nudné. (Martínek, 2015, s. 117) Příčinou negativního vztahu ke škole může být skutečnost, že vyučující zvýhodňují ostatní žáky. Vyučující na žáky používají dvojí metr nebo metodu „nálepkování“. (Lednická in Ficová, 2011, s. 18)

Mezi další příčiny můžeme zařadit také: „*nedostatky v pedagogickém působení učitele (chybějící motivace, nezajímavé vysvětlování učiva, nespravedlivé hodnocení, nerespektování individuálních osobností žáků apod.) důležitou úlohu také sehrává skutečnost, jestli vyučování podporuje žákův osobní růst, nebo jde jen o zprostředkování vědomostí, zatímco kreativita, fantazie a jiné složky jeho osobnosti jsou zanedbané, případně učitel nedokáže nadchnout žáka pro práci apod.*“ (Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 294)

Vysoké požadavky na žáky, což je problém především víceletých gymnáziích nebo výběrových tříd, se také považují za příčiny negativního vztahu ke škole. V dnešní době je stále běžnější, že se žáci na tyto školy dostanou především kvůli prestiži rodičů, a ne pro své nadání. Následně nezvládají nároky, které po nich škola požaduje, a necítí se ve škole příjemně, často rezignují a nechtějí dosáhnout lepších výsledků. (Martínek, 2015, s. 116)

Další kategorií jsou žáci s různým zdravotním postižením, jako je vada řeči nebo smyslové či tělesné postižení, kteří jsou od spolužáků často odmítáni. Tito žáci se ve škole necítí dobře a bezpečně a vzniká u nich odpor ke škole, což vede k záškoláctví.

Čím dál častější příčinou záškoláctví je snaha o vyhnutí se šikanování. Šikanování bývá také důvodem toho, že má žák negativní vztah ke škole. Tyto děti se nebojí pouze času stráveného ve škole, ale i cesty do školy a ze školy. Dochází ke zhoršování prospěchu a mohou se objevit i poruchy chování. (Ondráček, 2003)

Záporný vztah ke škole může být způsoben také tzv. školní fobií, kdy se jedná o psychickou poruchu, která je vyvolaná strachem z předmětů, osob nebo situací. Tato situace může nastat nespravedlivým hodnocením, kdy se žák cítí ohrožený. Může se jednat o situaci, kdy se dostane do napětí a má pocit, že ať udělá cokoli, tak je učitelem ohodnocen nespravedlivě. Tito žáci se poté na očekávané testy či zkoušení vzdalují od školy z různých důvodů. (Martínek, 2015, s. 118)

3.2.2 Vliv rodinného prostředí

Vliv rodinného prostředí je nejdůležitějším faktorem, který působí na dítě od nejranějšího věku. Rodina má výrazný podíl na utváření osobnosti jedince, jeho vlastností, názorů a toho, jaký životní styl povede. Bylo provedeno velké množství výzkumů, které ukazují, že základy patologického chování jsou v rodině, kdy dítě může negativně ovlivnit ať už přehnaná péče ze strany rodičů a jejich vysoké nároky, tak i nezáměr rodičů o dítě, školu a jeho školní prospěch.

Rodiče můžeme rozdělit na dva typy. První typ rodičů dětem plánuje budoucnost a mají na své děti vysoké nároky. Mezi tento typ rodičů můžeme zařadit vysokoškolsky vzdělané rodiče, kteří si přejí, aby jejich děti taktéž dosáhly vysokoškolského vzdělání, ale dítě poté pocítuje nátlak z toho, že své rodiče zklame svým neúspěchem. Děti ovlivňuje i přehnaný perfekcionismus rodičů, kdy je dítě pod tlakem rodičů, nesmí udělat chybu a následně vyhledává jakoukoli úlevu (například absence ve škole), čímž se chce vyhnout pocitu, aby nezklamal rodiče a jejich požadavky. Druhým typem jsou rodiče, kteří nepřikládají studiu velkou váhu či o děti nejeví zájem. Tento nezáměr vzniká, protože rodiče na děti často nemají čas, z důvodu pracovní vytíženosti, kdy musí pracovat na 8–12 hodinové směny, kdy přijdou domů a čeká na ně ještě péče o domácnost, a poté jim nezbývá čas a pozornost na jejich děti. (Ruiz, 2018) Děti zkouší s vidinou zájmu ze strany rodičů nechodit do školy. V dnešní době, kdy rodiče dávají často přednost práci před dětmi, často nahrazují péči penězi. Tyto děti následně hledají prostředí, kde budou přijímáni, a kde peníze znamenají vysokou pozici. Často inklinují k partám, které berou záškoláctví jako běžnou věc. (Martínek, 2015, s. 119)

V opačném případě může záškoláctví vznikat kvůli tomu, že rodiče jsou pro dítě špatný příklad. Jedná se například o nezaměstnanost rodičů nebo dospělého sourozence, kterého stále živí rodiče. Dítě získává pocit, že nemusí plnit povinnosti, protože je neplní ani dospělí. Důsledkem toho se ocitají na okraji společnosti a pro společnost představuje určité riziko.

Proto je důležité těmto dětem věnovat dostatečnou pozornost, dobře je vychovávat a vzdělávat. (Ficová, 2011, s. 21)

Na způsob výchovy v rodině působí celá řada faktorů. Jedná se například o věk rodičů, jejich sociální postavení, vzdělání, velikost rodiny, ale i způsob soužití rodičů a kvalita jejich výchovy. Střídání autoritativní výchovy s lhostejností může u dítěte vést k pocitu, že nikam nepatří, je méněcenné, že na něm rodičům nezáleží a tak si může dělat, co chce. (Martínek, 2015, s. 119)

3.2.3 Trávení volného času a vliv party

Pokud dítě nemá pevné místo v rodině, tak inklinuje k trávení času v partách, kde často dochází k různým formám rizikového chování. K tomuto může docházet i u dětí, které vyrůstají ve funkčních rodinách, a mají v ní pevné místo. Zároveň si chtějí najít své místo ve vrstevnické skupině, a protože je na ně vyvíjen nátlak, cítí nutnost v této skupině obstát jako někdo, kdo přijímá jejich normy.

Jednou z příčin je separační úzkost, která má typické dva znaky – poruchy spánku a vyhýbání škole. Nejde o vyhýbání škole kvůli strachu ale kvůli nutnosti odloučit se od rodičů. Separační úzkost je strach z odloučení. Její znaky se mohou objevit okolo třetího roku, ale většina se objevuje okolo sedmého roku, kdy dítě nastoupí do školy, kde musí zvládnout několik nových životních situací. (Lednická in Ficová, 2011, s. 22)

Podle Vágnerové (2005) je vrstevnická skupina velice důležitá zejména pro socializaci dítěte a nabízí mu zázemí a ochranu. Tyto party vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se mezi sebou dobře znají, vyrůstají ve stejné vesnici, městě či stejném sídlišti. Tyto skupiny se časem mohou začít vymykat společenským normám, mohou začít chodit „za školu“ a vytváří si vlastní normy. V opačném případě, který není tak častý, se dopouštějí patologického chování pouze v době volna. Záškoláctví je v těchto skupinách často hlavní podmínka k tomu, aby byli vůbec do party přijeti. V těchto skupinách bývá většinou hlavní vůdce, ke kterému ostatní členové vzhlížejí a napodobují jeho chování. Může se jednat o čas, který by žáci měli trávit ve škole, ale tráví ho v partě, kde se následně dopouští užívání návykových látek, alkoholu nebo jiné kriminální činnosti (krádeže). Právě kriminální činnost u dětí a mladistvých má kořeny v záškoláctví. (Martínek, 2015, s. 120)

Snaha upoutat pozornost vrstevníků či dospělých. V tomto případě je velmi důležité pochopit motivaci žáka k tomuto jednání. Vzhledem k nezájmu rodičů mají děti tendenci na sebe upozorňovat a hledají pozornost a zájem jinde, nejčastěji u svých vrstevníků (Lednická

a Ficová, 2011, s. 22). Mezi další častou příčinu patří vrstevnický tlak, kdy i dobře prospívající žák podlehne pravidlům, které v partě mají ze strachu, že by byl z party vyloučen. (Ficová, 2011, s, 22)

3.3 Faktory záškoláctví

Faktory, které ovlivňují záškoláctví, dělí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na rizikové a protektivní faktory, pro pět domén. Řadí se mezi ně společnost, osobnost jedince, škola, rodina a vrstevnické prostředí.

Společnost

Prvním rizikovým faktorem, který zasahuje celou společnost, je příležitost k nelegálním činnostem, což může vznikat i z toho, že mají ve svém okolí vzory, které na ně působí nějakým způsobem negativně. Dalším faktorem je nízká úroveň vzdělání, což souvisí s následnou nezaměstnaností. Vyskytují se také v oblastech, které jsou ohrožené sociálním vyloučením či chudobou. Na druhé straně stojí protektivní faktory, které společnost ovlivňují kladně. Řadí se mezi ně kvalitní úroveň školy a pozitivní vzory ve společnosti. Velice důležité jsou i zákony, které vymezují nedostatečnou povinnou školní docházku a následnou snahu o včasné podchycení a práci s rizikovými rodinami v rámci prevence. (MŠMT, 2012)

Osobnost jedince

Mezi rizikové faktory, které ovlivňují osobnost jedince, patří hledání náhradního uspokojení své citové deprivace a neuspokojení základních psychických potřeb. Může se jednat o potřebu uznání nebo pozornosti. Dále se jedná o volání a pomoc v tíživé situaci, disharmonický vývoj osobnosti, projevy závažných psychických poruch nebo touhu po experimentování, což může být touha po vyzkoušení návykových látek, gambling (hazardních her) či jiných forem rizikového chování. Mezi protektivní faktory, které na dítě působí, můžeme zařadit rozvoj schopností dítěte, jeho svědomitost, extroverzi nebo citovou stabilitu. (MŠMT. 2012)

Škola

Ve škole jako rizikové faktory označujeme povyšování žáka s mimořádnými vědomostmi a schopnostmi, vysoký počet žáků ve třídě, nedostatečnou přípravu vyučujícího, vysoké požadavky na žáky, odpor ke škole u dětí, které jsou méně nadané (jsou často kárané, trestané a zesměšňované), následné negativní citové zážitky, které jsou spojeny se slabým

prospěchem a neschopností porozumět učivu a tím způsobené zhoršené sociální postavení v kolektivu. Důležitou roli hraje i osobnost pedagoga, který může nespravedlivě hodnotit, je lhostejný k chování žáků a neřeší závažné situace, které mohou vést až k projevům šikany či nechuti ke školní práci. Naopak je velmi důležité udržovat zdravé klima školy a třídního kolektivu, podporovat pedagogy, kteří poté budou podporovat sebevědomí žáků s ohledem na individualitu a pozitivně hodnotit. Velmi důležitá je včasná a efektivní primární prevence. (MŠMT, 2012)

Rodina

Rizikové faktory se v rodině projevují různými styly výchovy. Jedná se o zanedbávající, příliš autoritativní nebo příliš liberální výchovu. Dalším faktorem je nezájem rodičů o své děti, což může být způsobeno také vysokou pracovní vyčerpáním rodičů, prací na směny ale i tím, že rodiče nemají dostatečné povědomí o rodičovských povinnostech a stávají se pro dítě nevhodným vzorem. Rodiče jsou často neochotni motivovat děti ke vzdělání. V neposlední řadě se k rizikovým faktorům řadí to, když se v rodině vyskytuje zatěžující nebo krizová situace (rozvod rodičů či ztráta rodiče). Je nutné udržovat dobré vztahy v rodině a otevřeně o problémech komunikovat. Dobré je, když rodiče vychovávají neautoritativně a přijímají ho takového, jaký je, bez snahy ho měnit k obrazu svému. Důležité je, aby dítě vyrůstalo v kvalitním a podnětném prostředí, kde se včas podchytí problémy a následně využije odborná pomoc. (MŠMT, 2012)

Vrstevnícké prostředí, místní komunita

Na každého jednotlivce působí ať pozitivně nebo negativně jeho vrstevníci. Negativně působí, pokud se ocitne v partě, která má negativní cíl činností. Může se jednat o experimentování s návykovými látkami nebo kriminální činnost. Také pokud je v jeho okolí nedostatečná nabídka volnočasových aktivit či je prostředí ohroženo sociálním vyloučením. Mezi protektivní faktory se řadí kvalitní a pestrá nabídka volnočasových aktivit, ať už ve škole, nebo mimo ni a pozitivní vzory ve vrstevníckém prostředí. (MŠMT, 2012)

3.4 Prevence záškoláctví

V této podkapitole se podrobněji budeme zabývat prevencí rizikového chování, přesněji záškoláctvím a popíšeme typy prevence. Za prevencí rizikového chování považují Miovský et al. (2010, s. 24) různé formy výchovných, sociálních, zdravotních či jiných intervencí zaměřených na prevenci výskytu rizikového chování. Na prevenci záškoláctví se musí

podílet třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka. (MŠMT, 2012)

Prevence záškoláctví se může rozdělit na primární, sekundární a terciární.

Primární prevence se zaměřuje na předcházení vzniku problémů záškoláctví. Dále ji můžeme dělit na specifickou a, nespecifickou a všeobecnou. Nespecifická primární prevence probíhá prostřednictvím školního vzdělávacího programu, kdy posiluje u žáků kladný vztah ke škole, vzdělávání, spolužákům a učitelům a má nabízet pozitivní vzory chování a posilovat zdravé klima školy. Dále by měla nabízet dostatečné množství zájmové činnosti. Specifická primární prevence by měla včas zahájit preventivní programy, především pro rizikové jedince nebo skupiny (pro třídní kolektiv ale i pedagogy a rodiče). Všeobecná primární prevence trvá na důsledném seznámení žáků a rodičů se školním řádem školy, do které dítě chodí, a také s preventivní strategií a Minimálním preventivním programem. (MŠMT, 2012)

Sekundární prevence se zaměřuje na identifikaci a intervenci u žáků, kteří projevují známky záškoláctví. Vedle výchovného poradce, metodika výchovné prevence nebo pedagogicko-psychologické poradny je v sekundární prevenci klíčová funkce třídního učitele. Jeho povinností je pečlivě sledovat pokroky žáků, kteří se dlouhodobě dopouštějí jakéhokoli rizikového chování, a dokumentovat je. Součástí této dokumentace jsou i případné výchovné sankce, které již byly žákovi uloženy. (Kraus, Hroncová, 2010, s. 298) Dále by školy měly zajistit individuální přístup, protože každý žák je jedinečný a může mít odlišné potřeby. Měly by mu poskytnout podporu, kterou potřebuje, aby se úspěšně učil a dokončil své vzdělání. Rodiče mají klíčovou roli při podpoře svých dětí k učení, proto by školy měly spolupracovat s rodiči a poskytovat jim podporu a zdroje, aby mohli podpořit své děti při jejich vzdělávání.

Terciární prevence záškoláctví se již týká konkrétní osoby, která se dopustila rizikového chování. Především jde o provedení dalších úkonů a o zastavení pokračování v jednání. Terciární prevence probíhá kromě ve školách i v dalších organizacích a institucích. (Kraus, Hroncová, 2010, s. 298)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Tématem diplomové práce se zaměřujeme na **záškoláctví na střenech školách**, které je stále populárním a diskutovaným tématem. Nejvíce kritické je adolescentní období, kdy žáci opouštějí primární vzdělávání (základní školy) a musí si zvolit vzdělávání sekundární (střední školy či střední odborná učiliště). S touto volbou souvisí i to, že si žáci musí zvolit, co budou chtít v životě dělat, kde budou chtít pracovat, což je pro ně nelehký úkol. Proto si žáci, kteří se neradi učili už na základních školách, volí to, co jim poradí rodiče. Poté nastává problém, že se ve škole nudí a nebaví je to, což často vede k záškoláctví. Česká školní inspekce ve výroční zprávě z roku 2022 uvedla, že je záškoláctví jedna z nejčastějších forem rizikového chování. Vyskytovalo se na 46 % všech typů středních škol v České republice. (Česká školní inspekce, 2022)

Podle Šlapalové a Hladá (2020) je záškoláctví úzce spojeno s postupným odpoutáváním od školy. Je to rizikový faktor školního neúspěchu, což může vyústit až v odchod ze školy, protože se tito žáci odmítají účastnit školního vyučování kvůli nezájmu o výuku. Z jejich výzkumu vyplývá, že je pro žáky často vyučování nudné, a tím pádem nepřitažlivé a často se nechají přemluvit k záškoláctví kamarádem či spolužákem.

Tento výzkum je zaměřen na zjištění, zda žáci na středních školách chodí „za školu“, jaké jsou nejčastější příčiny záškoláctví, jak si hodiny nepřítomnosti ve škole omlouvají, a jakým způsobem tráví čas za školou.

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem diplomové práce je zjistit, jaká je míra záškoláctví u žáků na středních školách. Také chceme zjistit, zda se liší míra záškoláctví vzhledem k pohlaví, plnoletosti žáků, typu střední školy, který studují a v závislosti důležitosti vzdělání pro středoškolačky. Následující cíl má za úkol zjistit, jaké jsou nejčastější příčiny záškoláctví. Další cíl má odhalit jak, kde a s kým žáci tráví čas za školou. Poslední cíl má ukázat, jak mají žáci omluveny zameškané hodiny ve škole.

4.2 Výzkumné otázky a hypotézy

Na základě stanovení výše uvedených cílů jsme formulovali výzkumné otázky. Hlavní výzkumná otázka přirozeně vychází z hlavního výzkumného cíle a ta zní: **Jaká je míra záškoláctví u žáků na středních školách?** (4, 5, 6)

H1: Existují rozdíly v míře záškoláctví u dívek a u chlapců

H2: Existuje souvislost v míře záškoláctví u plnoletých a neplnoletých žáků.

H3: Existuje souvislost mezi mírou záškoláctví a typem studované střední školy.

Dílčí výzkumné otázky:

- 1. Jaké jsou nejčastější příčiny záškoláctví? (7, 8, 9)**
- 2. Jak, kde a s kým tráví žáci čas za školou? (12, 13, 14, 15)**
- 3. Jak mají žáci omluveny zameškané hodiny ve škole? (10, 11, 16, 17)**

4.3 Pojetí výzkumu

Náš výzkum se zabývá zjištěním, co žáky na středních školách vede k záškoláctví. Tohle téma je stále diskutované, především v některých krajích naší republiky. Rozhodli jsme se pro kvantitativně orientovaný výzkum, abychom získali co nejvíce odpovědí od co nejvíce žáků. Kvantitativně orientovaný výzkum se definuje jako záměrná a systematická činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy (Chráska, 2016, s. 11). Zjišťujeme míru záškoláctví u studentů středních škol a pomocí otázek chceme zjistit, jak žáci tráví čas za školou nebo kdo jim tyto hodiny omlouvá. Budeme ověřovat, zda se záškoláctví dopouštějí více chlapci nebo dívky. Dle Sobotkové (2014, s. 69) se antisociálního chování dopouštějí spíše chlapci, ale za školu chodí častěji dívky. Dále dle teoretických východisek a poznatků předpokládáme, že existují rozdíly v míře záškoláctví v závislosti (ne)plnoletosti žáků, typu studované střední školy a důležitosti vzdělání.

4.4 Výzkumný nástroj

Vzhledem k tomu, jaký jsme si zvolili cíl výzkumu: zjistit míru záškoláctví, příčiny záškoláctví, jak žáci tráví čas za školou a jak si žáci omlouvají absence ve škole, jsme zvolili kvantitativní výzkum.

Pro sběr dat jsme v našem výzkumu zvolili dotazník. Dotazník je pro tento výzkum nejvíce vhodný, jelikož je ideální pro oslovení velkého počtu osob v krátké době. (Chráska, Kočvarová, 2015, s. 159)

K tomuto účelu jsme si vytvořili vlastní dotazník, který se přesně zaměřuje na zodpovězení námi zvolených výzkumných otázek. Dotazník je tvořen z celkem 17 položek, které obsahují polouzavřené a uzavřené otázky. Tento typ otázek jsme zvolili proto, že je pro respondenty atraktivnější, jelikož nad vyplňováním dotazníku nemusí trávit velké množství času

a přemýšlet nad vlastní odpovědí. Většina otázek je uzavřených (1., 2., 3., 4., 5., 6., 8., 9., 10, 11., 16., 17.), kdy mají respondenti na výběr z nabízených odpovědí. Otázky (7., 12., 13., 14., 15.) jsou polouzavřené a respondent má možnost vybrat odpověď z nabízených možností a případně doplnit svoji. (Chrásková, 2016)

V úvodu dotazníku sdělujeme respondentům, kdo jsme, a jaký je cíl našeho výzkumného šetření. Informujeme je také o tom, že je dotazníkové šetření zcela anonymní.

První tři otázky (1. – 3.) jsou úvodní a zaměřují se na zjištění informací o respondentovi. Zjišťujeme, jakého pohlaví je respondent, jakou školu studuje a zda dosáhl plnoletosti.

Poté se objevují otázky zaměřené na záškoláctví (4. – 17.). Pokud respondent na otázku č. 5, která se ptá, zda byl někdy za školou, odpoví ne, ukončí vyplňování dotazníku, jelikož zbytek dotazníku se zabývá příčinami záškoláctví, jak, kde a s kým žáci tráví čas „za školou“, a jak mají žáci omluveny hodiny nepřítomnosti ve škole. Dotazníky byly rozdány osobně na středních školách po předchozí domluvě s vedením škol. Vyplnění dotazníku vyžaduje přibližně 10 minut. Dotazník je součástí přílohy č. 1.

4.5 Výzkumný soubor

Základní soubor diplomové práce tvoří žáci středních škol v České republice. V roce 2021/2022 bylo v české republice 446 254 žáků z celkem 1285 středních škol a 133 321 žáků gymnázií z 363 gymnázií (MŠMT, 2022)

Žáci středních škol	446 254
Žáci gymnázií	133 321

Tabulka 1: Počet žáků středních škol

Tento základní soubor jsme zúžili na Olomoucký kraj a tedy všechny střední školy, střední odborné učiliště a gymnázia, které se v Olomouckém kraji nachází. Olomoucký kraj jsme vybrali z důvodu, že jsme chtěli dotazník distribuovat papírovou formou a pomocí osobního kontaktu. Proto jsme dostupným výběrem výzkumný vzorek zúžili na tento kraj. Dle rejstříku škol se v Olomouckém kraji nachází celkem 90 středních škol a z toho je 25 gymnázií. Výběrový soubor tvoří žáci a studenti gymnázií, středních a středních odborných škol v Olomouckém kraji, kde v roce 2021/2022 studovalo 26 446 žáků a studentů. (MŠMT, 2022) Z tohoto seznamu škol jsme vybrali 15 škol, abychom měli zastoupení ze všech typů škol, které jsme následně oslovili. Následně jsme napsali vedení

těchto vybraných škol email s žádostí o návštěvu školy a realizaci dotazníkového šetření na jejich škole.

Na žádost o dotazníkové šetření se zpětně ozvalo 5 škol. Jedno gymnázium, dvě střední školy a dvě střední odborná učiliště. Po dohodě s řediteli a vyučujícími škol jsme domluvili termíny, kdy se výzkum bude provádět. Výzkum se prováděl v lednu a únoru roku 2023, kdy jsme školy osobně navštívili a žákům za přítomnosti vyučujících ve vybraných třídách rozdali dotazníky. Žáci byli seznámeni, proč se výzkum provádí, jak mají dotazníky správně vyplňovat, a především jim bylo zdůrazněno, že je dotazník zcela anonymní. Osobní návštěvy škol byly zvoleny především kvůli pravdivosti odpovědí a návratnosti, která byla 100 %. Zároveň jsme byli žákům k dispozici v případě nesrovnalostí.

Zpět se nám dostalo 303 dotazníků, ale kvůli tomu, že někteří žáci vyplnili dotazník chybně, jsme museli 10 dotazníků z výzkumu vyřadit. Musíme zmínit také to, že v tomto výzkumu mohlo dojít ke zkreslení výsledků z důvodů, že ne všichni žáci byli v době výzkumu přítomni ve škole, ať už z rodinných důvodů, nemoci či záškoláctví.

U výzkumného souboru jsme zjišťovali četnost pohlaví, typ střední školy, a zda žáci dosáhli plnoletosti.

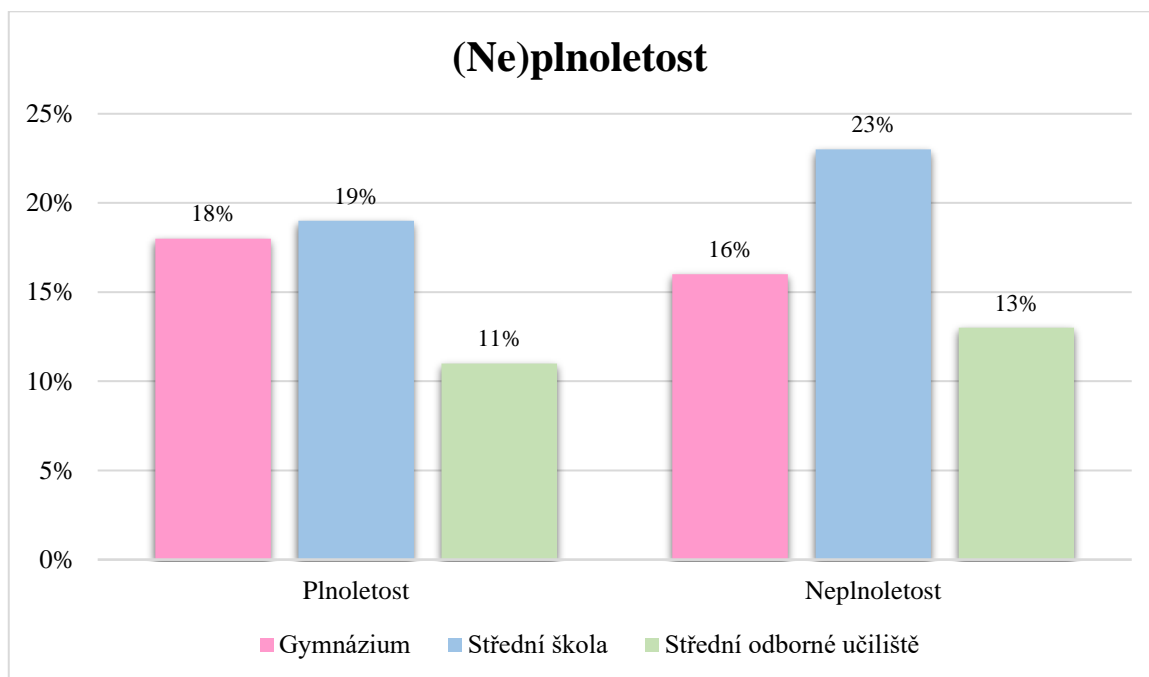
Dotazníkového šetření se účastnilo celkem 293 žáků ze třech škol. Konkrétně se výzkumu zúčastnilo 168 dívek (57 %) a 125 chlapců (43 %). Zastoupení na gymnáziu bylo celkem 97 žáků, z čehož bylo 48 dívek (49 %) a 49 chlapců (51 %). Na střední škole správně dotazník vyplnilo 124 žáků. Přesněji 85 dívek (69 %) a 39 chlapců (31 %). Poslední zastoupení mělo střední odborné učiliště, kdy odpovídalo 72 žáků, z nichž bylo 35 dívek (49 %) a 37 chlapců (51 %).

	ŠKOLA						CELKEM	
	GYM		SŠ		SOU			
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Dívka	48	49	85	69	35	49	168	57
Chlapec	49	51	39	31	37	51	125	43
Celkem	97	100,00	124	100,00	72	100,00	293	100,00

Tabulka 2: Pohlaví

Ptali jsme se žáků, zda už dosáhli plnoletosti, a to z důvodu, jestli si již mohou psát sami omluvenky nebo si je falšují, či je omlouvají rodiče. Plnoletosti dosáhlo 140 žáků (48 %). Konkrétně 51 žáků (18 %) z gymnázia, 56 žáků (19 %) ze středních škol a 33 (11 %) žáků ze středního odborného učiliště. Neplnoletí žáci měli zastoupení v počtech 46 žáků (16 %)

na gymnáziu, 68 žáků (23 %) na středních školách a 39 žáků (13 %) na středních odborných učilištích.

Graf 1: (Ne)plnoletost

4.6 Způsob zpracování dat

Získaná data z dotazníkového šetření byla zaznamenána do datové tabulky v programu Microsoft Office Excel. Dotazníky byly tříděny dle typu školy, pohlaví, plnoletosti a důležitosti vzdělání pro žáky. Položky z dotazníkového šetření byly v rámci výzkumných otázek vyhodnoceny popisnou statistikou a poté graficky znázorněny pomocí výšečových a sloupcových grafů a tabulek, aby vyhodnocení bylo přehledné.

U popisných výzkumných otázek č. 1 (Jaké jsou nejčastější příčiny záškoláctví?), č. 2 (Jak, kde a s kým tráví žáci čas za školou?) a č. 3 (Jak mají žáci omluveny zameškané hodiny ve škole?), jsme využili deskriptivní (popisnou) statistiku. Využíváme tabulek četností a poté na jejich základě tvoříme grafy, které doplňujeme slovním zhodnocením

V rámci hlavní výzkumné otázky (Jaká je míra záškoláctví na středních školách?) byly vytvořeny hypotézy, kde byla srovnávána míra záškoláctví v závislosti na pohlaví, (ne)plnoletosti a typu střední školy. Za účelem ověření hypotézy H1, H2 i H3 byl využit test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku. Tuto metodu používáme v případech, kdy rozhodujeme, jestli existuje souvislost mezi dvěma jevy. (Chráška, 2007)

Hypotéza č. 1 zjišťuje, zda existují rozdíly v míře záškoláctví u dívek a u chlapců.

H₁₀: Neexistují statisticky významné rozdíly v míře záškoláctví u dívek a chlapců.

H_{1A}: Existují statisticky významné rozdíly v míře záškoláctví u dívek a u chlapců.

Hypotéza č. 2 zjišťuje, zda existuje souvislost v míře záškoláctví u plnoletých a neplnoletých žáků.

H₂₀: Neexistuje statisticky významná souvislost mezi mírou záškoláctví u plnoletých a neplnoletých žáků.

H_{2A}: Existuje statisticky významná souvislost mezi mírou záškoláctví u plnoletých a neplnoletých žáků.

Hypotéza č. 3 zjišťuje, zda existuje souvislost mezi mírou záškoláctví a typem studované střední školy.

H₃₀: Neexistuje souvislost mezi mírou záškoláctví a typem studované střední školy.

H_{3A}: Existuje souvislost mezi mírou záškoláctví a typem studované střední školy.

5 ANALÝZA VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V této kapitole se budeme podrobně věnovat analýze výsledků dotazníkového šetření. Zaměříme se na zodpovězení jednotlivých výzkumných otázek.

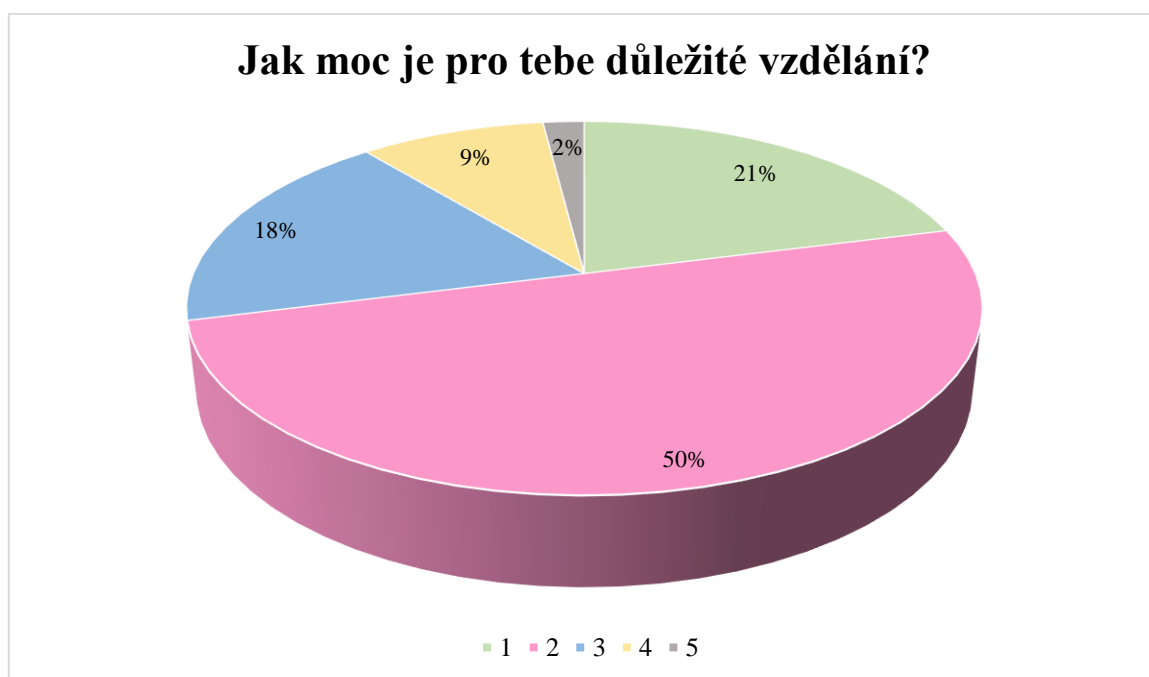
5.1 Analýza dat vztahující se k hlavní výzkumné otázce

Jaká je míra záškoláctví u žáků na středních školách?

Tato výzkumná otázka měla za úkol zjistit, jaká je míra záškoláctví u žáků na středních školách. K této otázce se vztahují položky v dotazníku číslo 4, 5 a 6.

Položka č. 4: Jak moc je pro tebe důležité vzdělání?

V této položce v dotazníku jsme zjišťovali, jak moc je pro žáky důležité vzdělání. V této položce jsme důležitost vzdělání pro žáky zjišťovali pomocí škálové otázky, kde žáci měli možnost zvolit odpověď 1 (nejvíce důležité) až 5 (nejméně důležité). Polovina žáků, přesněji 148, zvolilo, na této škále číslo 2. Že je pro ně vzdělání nejvíce důležité zvolilo 61 žáků (21 %). Důležitost č. 3 zvolilo 52 žáků (18 %), č. 4 zvolilo 26 žáků (9 %) a č. 5 pouze 6 žáků (2 %).

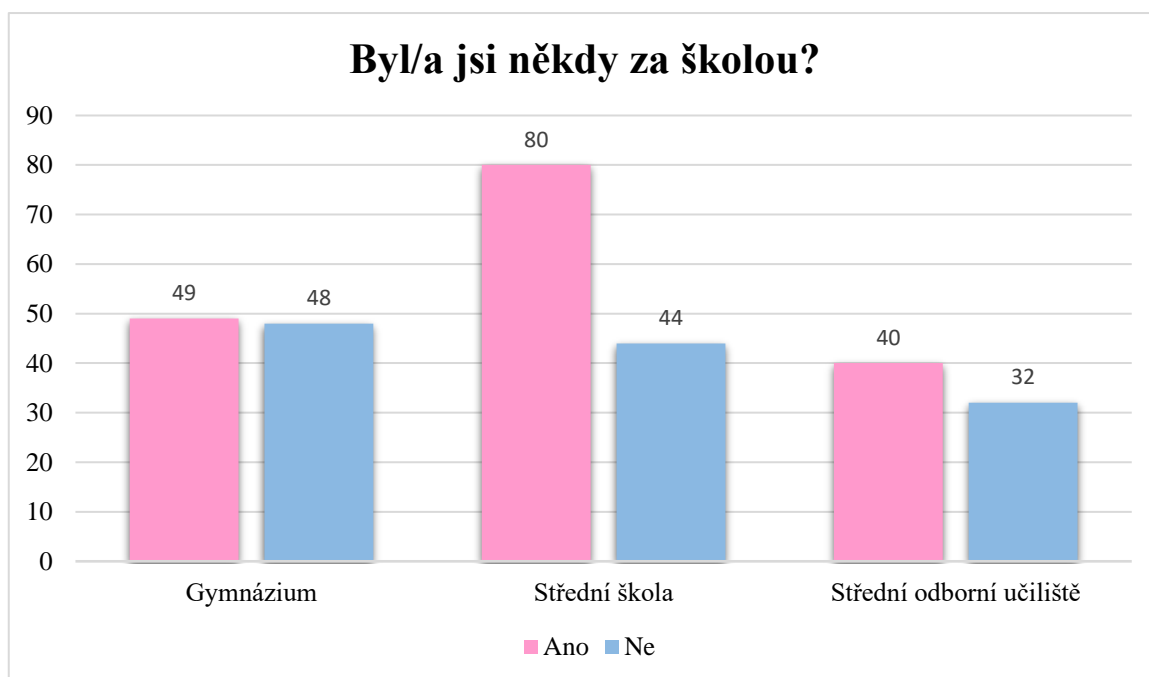
Graf 2: Důležitost vzdělání

Položka č. 5: Byl/a jsi někdy za školou?

	ŠKOLA						CELKEM	
	GYM		SŠ		SOU		Abs.	%
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Ano	49	50,52	80	63,71	40	55,56	169	57,34
Ne	48	49,48	44	36,29	32	44,44	124	42,66
Celkem	97	100,00	124	100,00	72	100,00	293	100,00

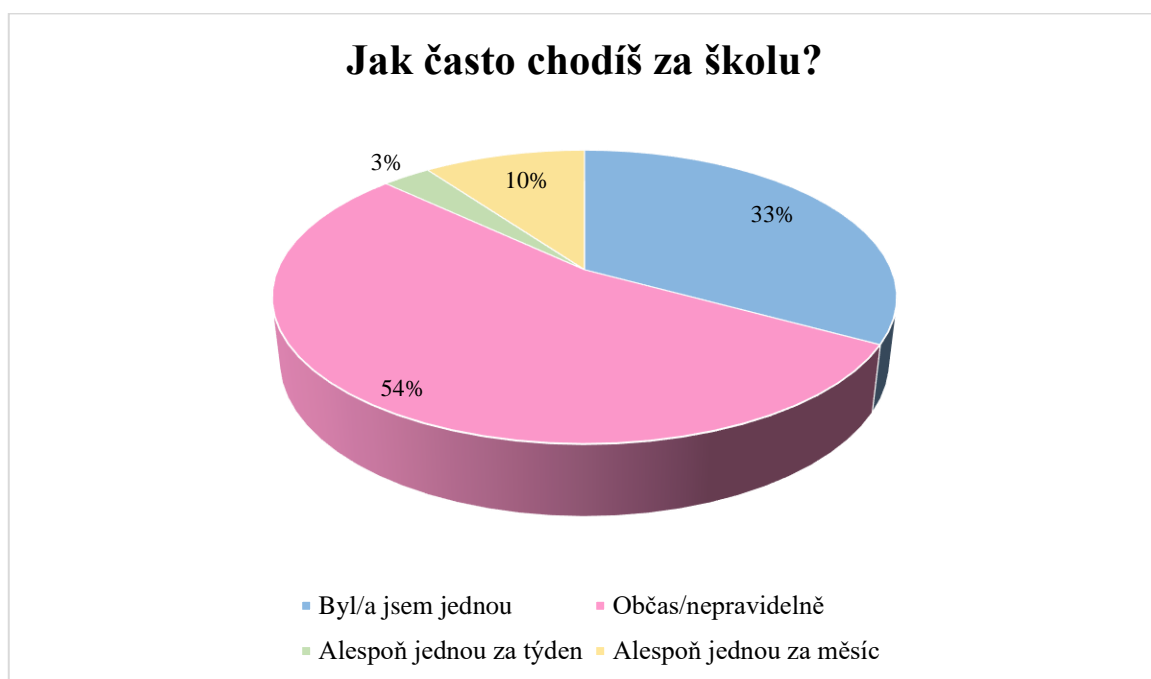
Tabulka 3: Byl/a jsi někdy za školou?

Na otázku, zda byli žáci někdy za školou, odpovědělo 125 žáků, že za školou nikdy nebyli. S těmito žáky dále pracovat nebudeme, jelikož následující otázky se vztahují k příčinám, omlouvání a trávení času za školou. Dále pracujeme pouze se 168 žáky, kteří odpověděli, že za školou někdy byli.

Graf 3: Míra záškoláctví

Položka č. 6: Jak často chodíš „za školu“?

Položka č. 6 v dotazníku zjišťovala, jak často žáci chodí za školu. Ze 168, žáků, kteří na předchozí otázku odpověděli, že někdy byli za školou, zvolilo 91 žáků (54 %), že za školu chodí občas/nepravidelně. Odpověď, že byli za školou jednou, zvolilo 55 žáků (19 %), alespoň jednou za měsíc odpovědělo 17 žáků (10 %) a alespoň jednou za týden zvolilo pouze 5 žáků (3 %).

Graf 4: Jak často chodí za školu

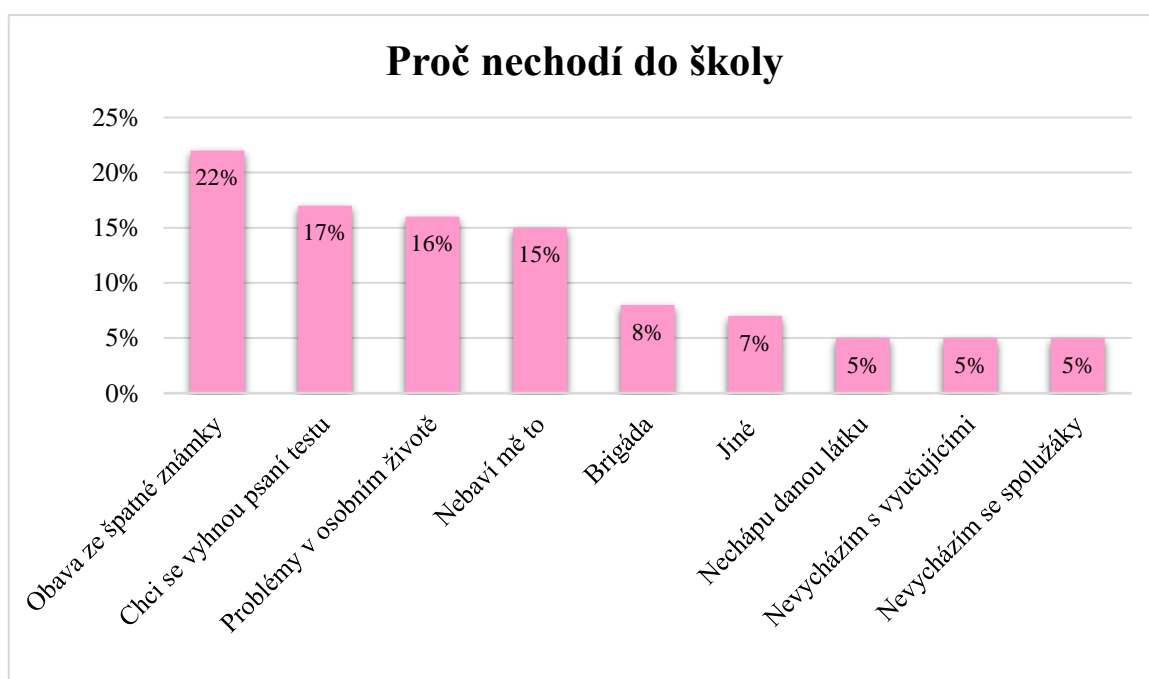
5.2 Analýza dat vztahující se k dílčím výzkumným otázkám

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Jaké jsou příčiny záškoláctví u žáků na středních školách?

Tato výzkumná otázka zjišťovala, jaké jsou nejčastější příčiny záškoláctví u žáků na středních školách. K této výzkumné otázce se vážou položky v dotazníku č. 7, 8 a 9.

Položka č. 7: Proč nechodíš do školy?

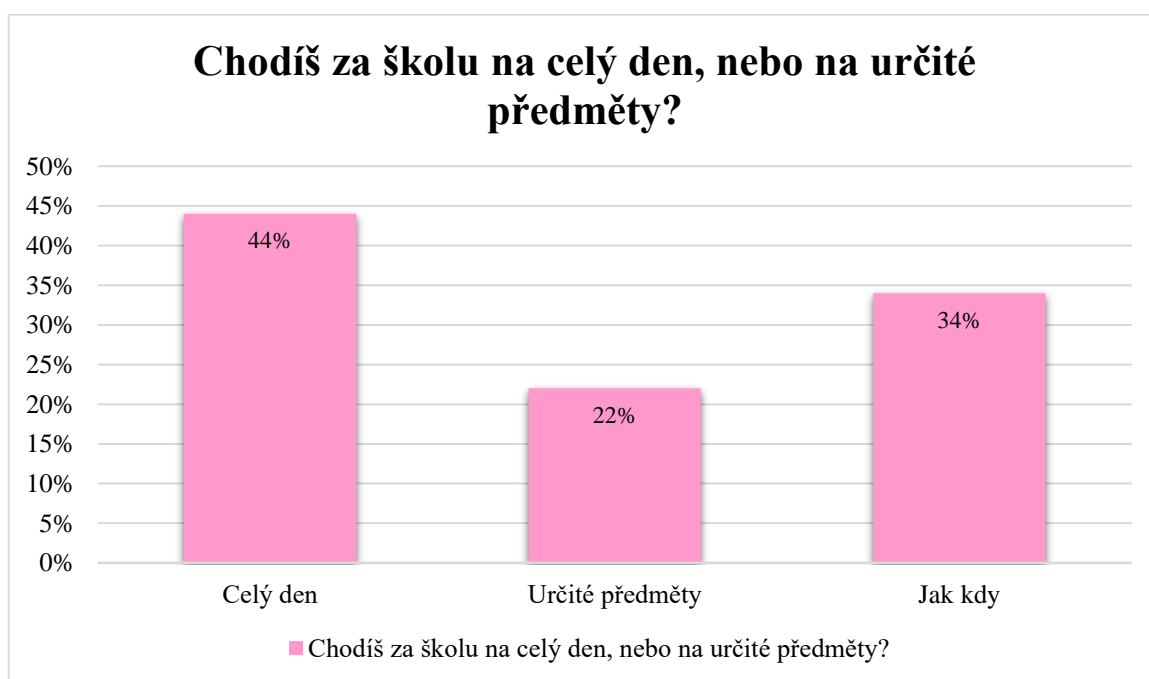
Na tuto otázku odpovídali pouze žáci, kteří v předchozích otázkách uvedli, že byli někdy za školou. Za školou bylo celkem 168 žáků. U této otázky mohli respondenti volit více odpovědí, nebo dopsat, pokud měli vlastní odpověď. Celkový počet odpovědí byl 326 (100 %). Nejvíce žáků odpovědělo, že mají obavu ze špatné známky, ať už ze zkoušení či testu. Tuto odpověď zvolilo 73 žáků, což je 22 % ze všech odpovědí. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že se chtějí vyhnout psaní testu, což zvolilo 55 žáků (17 %). Celkem 52 žáků (16 %) uvedlo, že mají nějaké problémy v osobním životě. Mezi další časté příčiny záškoláctví řadili, že je to nebaví, u které bylo zaznamenáno 51 odpovědí (16 %) a brigáda, což uvedlo 28 respondentů (8 %). Nejméně byly zvolené odpovědi, že je to nebaví a že nevychází s vyučujícími či spolužáky. Všechny tyto zmíněné měly stejné zastoupení 15 žáků (5 %). Žáci měli možnost zvolit i jinou odpověď, což zvolilo 22 žáků (7 %), kteří odpovídali dojíždění, zaspání, cvičení, nebo nejvíce zvolenou odpovědí bylo, že se jim do školy nechtělo.

Graf 5: Proč nechodíš do školy

Položka č. 8: Chodíš „za školu“ na předměty, kterých se bojíš nebo tě nebaví, nebo na celý den?

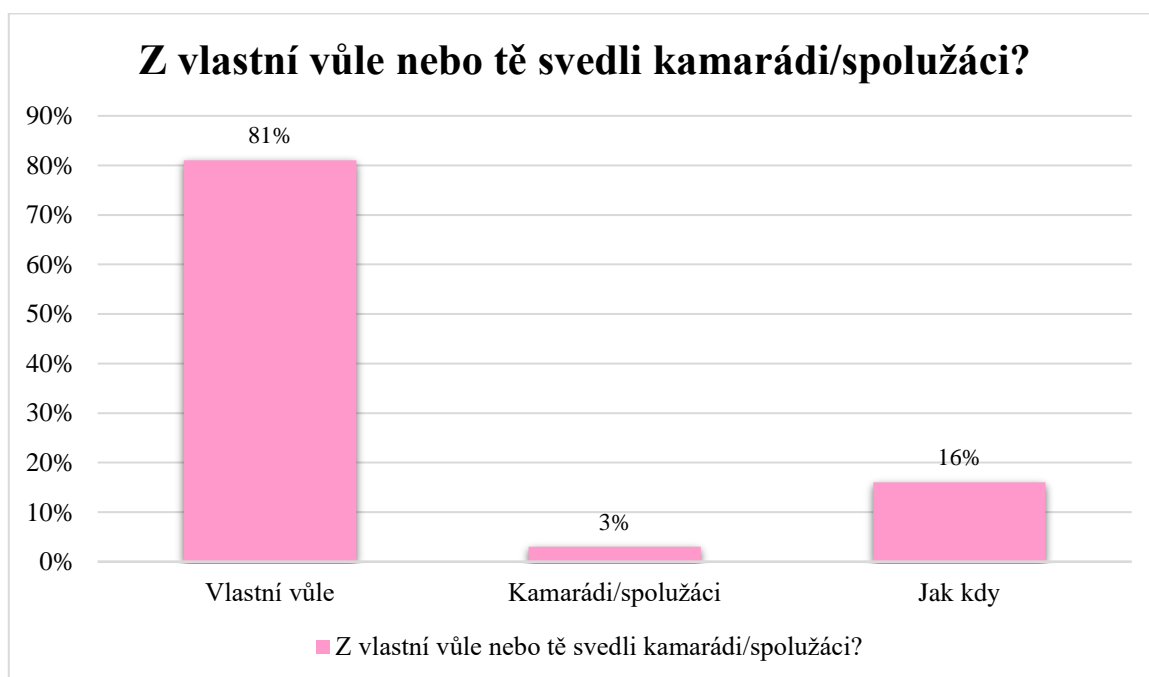
Uvedená položka v dotazníku zjišťovala, zda chodí žáci „za školu“ na celý den nebo pouze na určité předměty. V této otázce zvolilo nejvíce žáků, přesně 74 (44 %), že když už jdou za školu, tak jdou na celý den a do školy se následně nevrací. Druhá nejvíce volená odpověď a to 57 žáků (34 %) byla, že to mají jak kdy. Někdy jdou na celý den, jindy pouze na určité předměty. Že se předmětu bojí či je nebaví, zvolilo 37 žáků (22 %).

Graf 6: Chodí za školu na celý den nebo určité předměty

Položka č. 9: Chodíš „za školu“ z vlastní vůle nebo tě svedli kamarádi/spolužáci?

V této otázce jsme zjišťovali, zda žáci chodí „za školu“ z vlastní vůle nebo se nechají přemluvit od spolužáků nebo kamarádů. Nejvíce žáků a to 136 (81 %) zvolilo, že do školy nechodí z vlastní vůle. Pouze 5 žáků (3 %) zvolilo, že se nechali přemluvit od kamarádů či spolužáků. Jako třetí možnost mohli zvolit, že souhlasí s oběma volbami, což zvolilo 27 žáků (16 %).

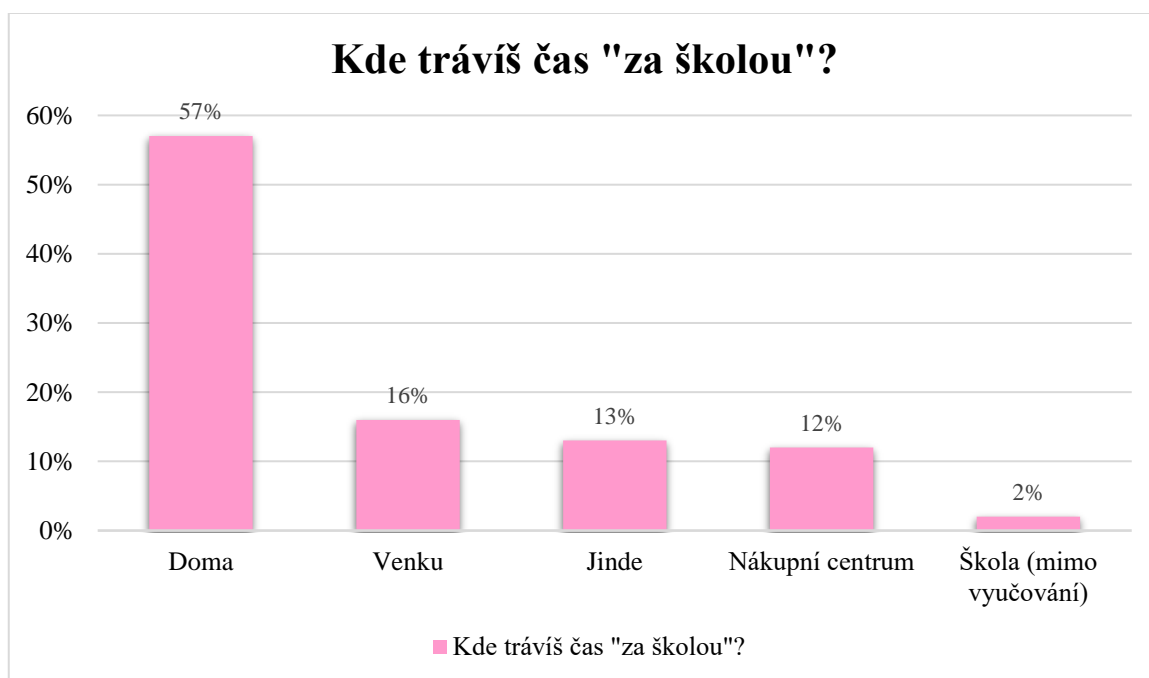
Graf 7: Z vlastní vůle nebo kvůli kamarádům

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Jak, kde a s kým žáci tráví čas za školou?

Třetí výzkumná otázka měla zjistit, jak, kde a s kým žáci tráví čas za školou. K této výzkumné otázce se vztahují položky v dotazníku č. 12, 13, 14 a 15.

Položka č. 12: Kde trávíš čas za školou?

Ve dvanácté položce dotazníku jsme zjišťovali, kde žáci tráví čas, když jsou „za školou“. V této odpovědi měli možnost zvolit více odpovědí. Celkový počet odpovědí od 168 záškoláků byl 223 (100 %). 126 žáků (57 %) zvolila odpověď, že jsou doma. Druhou nejčastěji volenou odpovědí bylo, že tento čas tráví venku, což zvolilo 36 žáků (16 %). V tomto městě se nachází nákupní centrum, kde bylo zaznamenáno 26 odpovědí (12 %), a že tento čas tráví ve škole, ale mimo vyučování odpovědělo 5 žáků (2 %). Měli možnost dopsat i jinou odpověď, což zvolilo 30 žáků (13 %). Mezi tyto odpovědi nejčastěji patřilo, že čas tráví v práci, kavárně nebo v posilovně.

Graf 8: Kde tráví čas za školou

Položka č. 13: Jakým způsobem trávíš čas „za školou“?

Tato položka dotazníku zjišťovala, jak žáci tráví čas „za školou“. U této otázky mohli respondenti označit více odpovědí. Celkový počet odpovědí byl 306 (100 %). Z grafu je patrné, že nejčastěji žáci spí nebo se učí na jiné předměty. Nejvíce volená byla možnost spánek, což bylo označeno celkem u 80 žáků (26 %), dále učení na jiné předměty zvolilo 58 žáků (19 %). Dalšími frekventovanými odpověďmi byl čas strávený na počítači, který byl zvolen 41krát (13 %), a sledování televize s 40 odpověďmi (13 %). Žáci v době, kdy nejsou ve škole, často pracují, což zvolilo 27 žáků (9 %). Mezi méně časté odpovědi bylo toulání po ulici, což zvolilo 15 žáků (5 %), nakupování s 15 odpověďmi (5 %) a užívání návykových látek, jako je pití alkoholu či kouření, bylo zvoleno u 12 žáků (4 %). Nejméně volená odpověď byla páchání trestné činnosti, kterou označili pouze 3 žáci (1 %). Možnost jiným způsobem zvolilo 15 žáků (5 %), kteří nejčastěji odpovídali sebevzdělávání nebo cvičení.

Graf 9: Jakým způsobem trávíš čas

Položka č. 14: S kým nejčastěji trávíš čas „za školou“?

V této položce dotazníku jsme zjišťovali, s kým ten čas, když jsou za školou, nejčastěji tráví. V této položce mohli zvolit více odpovědí, avšak maximálně dvě. Nejvíce respondentů a to 114 (51 %) zvolilo, že jsou sami. S kamarády tráví čas uvedlo 48 žáků (22 %), že tráví čas s rodiči, uvedlo 25 žáků (11 %), a se spolužáky zvolilo 20 žáků (9 %). Že tento čas tráví se sourozencem, zvolilo pouze 9 žáků, což jsou 3 % ze všech odpovědí. Mezi odpověďmi někdo jiný, což zvolilo 9 žáků (4 %) se nejčastěji vyskytoval přítel.

Graf 10: S kým tráví čas

Položka č. 15: Pokud jsi „za školou“, ví o tom někdo?

Uvedená položka v dotazníku měla zjistit, zda o tom, že jsou žáci za školou, někdo ví. V této otázce žáci mohli uvést více odpovědí, avšak maximálně dvě. Nejvíce respondentů odpovědělo, že o tom ví rodiče, což zvolilo 73 žáků (33 %). Druhou nejčastější odpovědí byl kamarád, která byla zastoupena 64 žáky (29 %), spolužák byl zvolený 43krát (20 %). Další odpovědi byly zaznamenány v malém měřítku. Že o jejich záškoláctví ví sourozenec, uvedlo 9 žáků (5 %) a někdo jiný zvolilo pouze od 3 žáků (1 %), všichni tito žáci uvedli, že o tom ví přítel. Odpověď, že o tom nikdo neví nebo si nejsou jistí, mělo stejný počet odpovědí, což zvolilo 14 žáků (6 %).

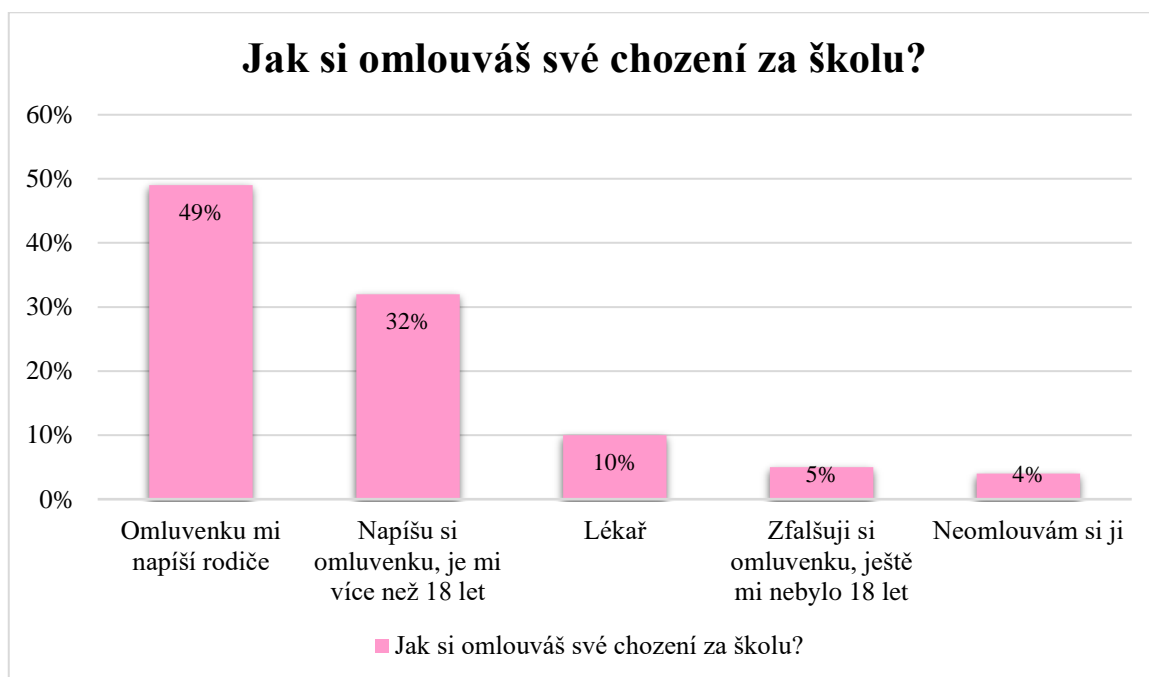
Graf 11: Kdo o tom ví

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Jak mají žáci omluveny zameškané hodiny ve škole?

Poslední výzkumná otázka zjišťovala, jak mají žáci omluveny zameškané hodiny ve škole. K této výzkumné otázce se vztahují položky v dotazníku č. 10, 11, 16 a 17.

Položka č. 10: Jak si omlouváš své chození „za školu“?

Z grafu je znatelné, že nejvíce žákům a to 82 (49 %) omlouvají absenci rodiče. Ti žáci, kteří dosáhli plnoletosti, si napíšu omluvenku sami a to zvolilo 54 žáků (32 %). Desetina žáků jde k lékaři, kde si něco vymyslí, aby jim lékař napsal omluvenku, což odpovědělo 9 žáků (10 %), 9 žáků (5 %), kteří ještě nedosáhli plnoletosti, se přiznali, že si sami zfalšují omluvenku, a 6 žáků (4 %) uvedlo, že si absenci neomlouvají.

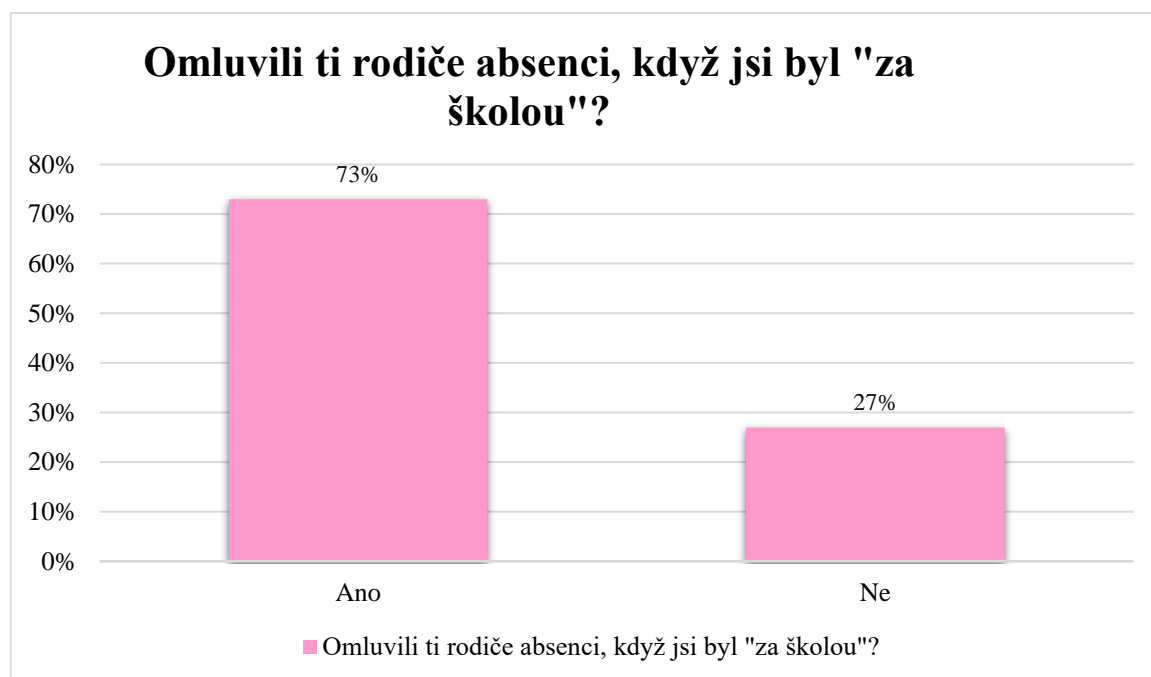
Graf 12: Jak si omlouvají absenci

Položka č. 11: Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl/a, že si hodiny neomlouváš, víš, kolik přibližně neomluvených hodin jsi měl za pololetí?

Na otázku, jak si žáci omlouvají hodiny, odpovědělo pouze 6 žáků, že si absenci na dobu, když jsou „za školou“ neomlouvají. Pouze 2 žáci zvolili možnost, že mají počet neomluvených hodin v rozmezí 5–10. Zbylí 4 žáci zvolili možnost 0–5 hodin.

Položka č. 16: Omluvili ti rodiče absenci, když jsi byl „za školou“?

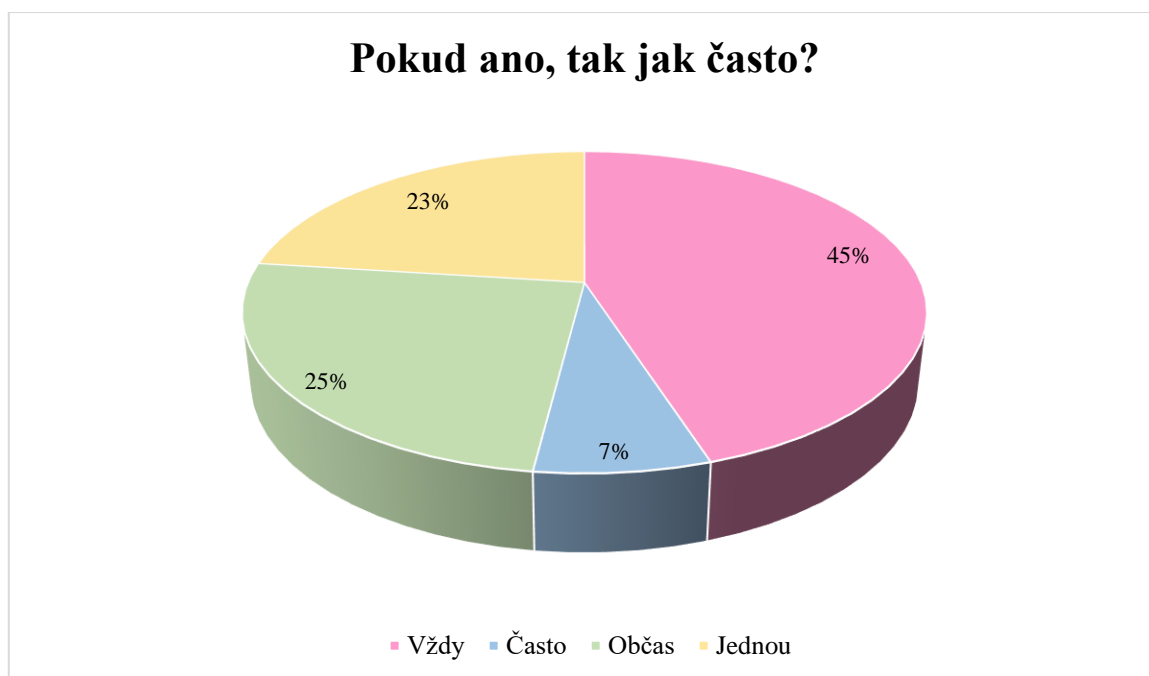
Na otázku, zda žákům někdy rodiče omluvili absenci ve škole, odpovědělo 122 žáků (73 %), že jim ji alespoň jednou omluvili. Zbytek žáků 46 (27 %), odpověděl, že jim omluvenku, na dobu, kdy byli „za školou“ rodiče omluvenku nikdy nenapsali.

Graf 13: Absence omluvená od rodičů

Položka č. 17: Pokud ano, tak jak často?

Položka č. 17 v dotazníku zjišťovala, jak často píšou žákům středních škol, kteří chodí za školu, omluvenku rodiče. Tato otázka navazuje na předchozí otázku, kdy jsme se ptali, zda jim omluvenku na dobu, když byli za školou, píšou rodiče. Že jim rodiče omluvenku na dobu, když byli za školou úmyslně nikdy nenapsali, zvolilo 46 žáků. S těmito žáky v této otázce nepracujeme. Zbylí žáci, přesněji 122 zvolilo, že ano, a proto je v této otázce rozebereme podrobněji. Nejvíce žáků, přesně 55 (45 %) odpovědělo, že jim vždy omluvenku napíšu rodiče. Že jim omluvenku napíšu občas, odpovědělo 30 žáků (25 %), často zvolilo 9 žáků (7 %) a že jim omluvenku napsali rodiče pouze jednou, zvolilo 28 žáků (23 %).

Graf 14: Jak často rodiče absenci omluvili

5.3 Ověřování hypotéz

V této kapitole se budeme věnovat ověření statistických hypotéz, které jsme stanovili v metodologické části výzkumu.

Hypotéza č. 1:

Testováním hypotézy H1 jsme chtěli zjistit, zda existují rozdíly v míře záškoláctví v souvislosti s pohlavím žáků. K ověření této hypotézy H1 využíváme dotazníkové otázky č. 1 a č. 5. Ověřujeme ji pomocí testu metody výpočtu chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

H1: Existují rozdíly v míře záškoláctví u dívek a u chlapců.

Statistické hypotézy:

H1₀: Neexistují statisticky významné rozdíly v míře záškoláctví u dívek a u chlapců.

H1_A: Existují statisticky významné rozdíly v míře záškoláctví u dívek a u chlapců.

Tabulka 4: Hypotéza č. 1: Pozorované četnosti

	Dívky	Chlapci	Celkem
Ano	91	78	168
Ne	77	47	124
Celkem	168	125	293

Tabulka 5: Hypotéza č. 1: Očekávané četnosti

	Dívky	Chlapci	Celkem
Ano	96,9	72,1	169
Ne	71,1	52,9	124
Celkem	168	125	293

Vzoreček pro výpočet testového kritéria

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Na základě analýzy s využitím testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu. Vypočítaná hodnota testového kritéria je $G = 1,99$ s kritickou hodnotou 3,841 a hladinou významnosti 0,05. To znamená, že námi vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, tudíž nemůžeme nulovou hypotézu odmítnout. Existence rozdílu v míře záškoláctví u dívek a u chlapců se nepotvrdila.

Hypotéza č. 2:

Testováním hypotézy H2 jsme chtěli zjistit, zda existuje souvislost mezi mírou záškoláctví u plnoletých a neplnoletých žáků. K ověření hypotézy H2 využíváme dotazníkové otázky č. 3 a č. 5. Ověřujeme ji pomocí testu metody výpočtu chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

H2: Existuje souvislost v míře záškoláctví u plnoletých a neplnoletých žáků.

Statistické hypotézy:

H2₀: Neexistuje statisticky významná souvislost mezi mírou záškoláctví u plnoletých a neplnoletých žáků.

H2_A: Existuje statisticky významná souvislost mezi mírou záškoláctví u plnoletých a neplnoletých žáků.

Tabulka 6: Hypotéza č. 2: Pozorované četnosti

	Plnoletost	Neplnoletost	Celkem
Byl za školou	106	63	169
Nebyl/a za školou	34	90	124
Celkem	140	153	293

Tabulka 7: Hypotéza č. 2: Očekávané četnosti

	Plnoletost	Neplnoletost	Celkem
Byl/a za školou	80,75	88,25	169
Nebyl/a za školou	59,25	64,75	124
Celkem	140	153	293

Vzoreček pro výpočet testového kritéria:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Na základě analýzy s využitím testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Vypočítaná hodnota testového kritéria je $G = 35,727$ s kritickou hodnotou $3,841$ a hladinou významnosti $0,05$. To znamená, že námi vypočítaná hodnota je vyšší než hodnota kritická, tudíž můžeme nulovou hypotézu zamítnout. Souvislost mezi mírou záškoláctví a plnoletostí žáků se potvrdila.

Hypotéza č. 3:

Testováním hypotézy H3 jsme chtěli zjistit, zda existuje statisticky významná souvislost v míře záškoláctví a typem studované střední školy (gymnázia, střední školy ukončené maturitou a středním odborným učilištěm). K ověření hypotézy H3 využíváme dotazníkové otázky č. 2 a č. 5. Ověřujeme ji pomocí testu metody výpočtu chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

H3: Existuje souvislost mezi mírou záškoláctví a typem studované střední školy.

Statistické hypotézy:

H3₀: Neexistuje statisticky významná souvislost mezi mírou záškoláctví a typem studované střední školy.

H3_A: Existuje statisticky významná souvislost mezi mírou záškoláctví a typem studované střední školy.

Tabulka 8: Hypotéza č. 3: Pozorované četnosti

	Gymnázium	Střední škola	Střední odborné učiliště	Celkem
Ano	49	80	40	169
Ne	48	44	32	124
Celkem	97	124	72	293

Tabulka 9: Hypotéza č. 3: Očekávané četnosti

	Gymnázium	Střední škola	Střední odborné učiliště	Celkem
Ano	55, 95	71, 52	41, 53	169
Ne	41, 05	52, 48	30, 47	124
Celkem	97	124	72	293

Vzoreček pro výpočet testového kritéria:

$$G = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^s \frac{(n_{ij} - n'_{ij})^2}{n'_{ij}}$$

Na základě analýzy s využitím testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu. Vypočítaná hodnota testového kritéria je $G = 4,549$ s kritickou hodnotou $5,991$ a hladinou významnosti $0,05$. To znamená, že námi vypočítaná hodnota je nižší než hodnota kritická, tudíž nemůžeme nulovou hypotézu odmítnout. Existence souvislosti mezi mírou záškoláctví a typem střední školy se nepotvrdila.

6 SHRNUÍ VÝZKUMU A DISKUSE

V této kapitole se pokusíme shrnout výsledky výzkumného šetření. Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit míru záškoláctví u žáků na středních školách. Dílčími výzkumnými cíli bylo zjistit, jaké jsou nejčastější příčiny, jak, kde a s kým tráví žáci čas za školou a jak žáci mají omluveny zameškané hodiny ve škole. Zvolili jsme kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření.

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 293 respondentů – žáků středních škol. Výzkumné šetření bylo realizováno celkem na jednom gymnáziu, dvou středních školách a dvou středních odborných učilištích v Olomouckém kraji.

Hlavní výzkumná otázka: Jaká je míra záškoláctví u žáků na středních školách?

Hlavním cílem diplomové práce bylo zjistit, jaká je míra záškoláctví u žáků na středních školách. Zjišťovali jsme, jak moc je pro žáky vzdělání důležité, zda byli někdy za školou a případně, jak často za školu chodí.

K této výzkumné otázce se vztahují položky z dotazníku č. 4, 5 a 6.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že z 293 respondentů za školou alespoň jednou bylo 168 žáků (57, 34 %). Z tohoto vyplývá, že z našeho výzkumného vzorku chodí za školu více, jak polovina respondentů. Nejvíce žáků uvedlo, že chodí za školu občas (nepravidelně). Téměř jedna třetina žáků uvedla, že byli za školou pouze jednou. Pravidelných záškoláků, kteří za školu chodí každý týden nebo alespoň jednou za měsíc bylo pouze několik.

V souvislosti s touto výzkumnou otázkou jsme stanovili tři hypotézy, které zjišťovaly rozdíly a souvislosti mezi mírou záškoláctví v závislosti na pohlaví žáků, zda dosáhli plnoletosti a jaký typ střední školy studují. Hypotéza H1, měla zjistit, zda existují rozdíly v míře záškoláctví u dívek a u chlapců. Tyto rozdíly se nepotvrdily, což je v rozporu s výzkumem SAHA (Sobotková, 2014, s. 69), kde uvádějí, že se rizikového chování dopouštějí spíše chlapci, ale s výjimkou záškoláctví, kterého se častěji dopouštějí dívky. Hypotéza H2, kde jsme zjišťovali, zda žáci, kteří dosáhli plnoletosti chodí za školu častěji, jak žáci, kteří ještě plnoletosti nedosáhli. Tato hypotéza se potvrdila. Tohle zjištění jsme očekávali, jelikož žáci si na většině škol mohou po dosažení plnoletosti psát omluvenky sami. Respondenti ve výzkumu Šlapalové a Hlad'a (2020) uvedli, že chodit za školu, pokud dosáhli plnoletosti pro ně není tak náročné, jelikož si omluvenku mohou obstarat sami. V poslední hypotéze H3 jsme zjišťovali, zda existují souvislosti v míře záškoláctví

v závislosti na typu studované střední školy. Tato hypotéza se nepotvrdila, proto neexistují souvislosti v míře záškoláctví v závislosti na typu studované střední školy.

Dílčí výzkumná otázka č. 1: Jaké jsou nejčastější příčiny záškoláctví?

K této výzkumné otázce se vztahují položky z dotazníku č. 7, 8 a 9.

Výsledky položek v dotazníku, které se vztahovaly k této výzkumné otázce pro nás překvapivé nebyly. Nejvíce žáků zvolilo odpověď, že mají obavy ze špatné známky, s čímž souvisí i vyhýbání testu. S tímto závěrem nesouzní výzkum Šlapalové a Hlad'a (2020), kteří jako hlavní příčinu záškoláctví uvádějí skutečnost, že žáky hodiny nebavily. V našem výzkumu byla možnost, že to žáky nebaví zvolena pouze od 41 žáků. Mezi další hojně zastoupenou příčinu záškoláctví dle žáků patří problémy v osobním životě. Mezi tyto problémy se mohou zařadit také různé duševní problémy, s čímž souhlasí výzkum Cheaha (2021), který prováděl výzkum v Malajsii. Zjistil, že duševní problémy způsobují záškoláctví, a počet studentů, kteří trpí poruchami duševního zdraví se stále zvyšuje. U středoškoláků se jako příčina, proč žáci nechodí do školy mohou vyskytovat i ekonomické problémy, kdy žáci místo do školy, mohou chodit na brigádu. S tímto souzní ve výzkumu i Trhlíková (2012).

Žáci často do školy nechodí, protože nevychází s vyučujícími, kteří nedokáží žáky zaujmout. Žáci poté v důsledku toho chodí za školu, protože jsou pro ně hodiny nezajímavé a nic nového si z nich neodnáší. S tímto souhlasí taktéž respondenti z výzkumu Šlapalové a Hlad'a (2020), kde žáci zmiňují, že učitelé učivo neuměli prodat, žáci uměli lépe anglicky, jak vyučující, a proto žáci raději do školy nešli.

Žáci měli také odpovědět na otázku, zda pokud jsou „za školou“, tak jestli se poté do školy vrátí a tím chybí pouze část dne, nebo chybí celý den. Nejvíce jich uvedlo, že chybí celý den, což zvolila skoro polovina, ale poté jedna třetina respondentů zvolila možnost, že to mají pokaždé jinak. Jednou chybí celý den, ale někdy odejdou ze školy pouze na nějaké hodiny.

Na otázku, zda chodí žáci na školu z vlastní vůle nebo je přemluví spolužák v našem výzkumu odpovědělo téměř tři čtvrtiny žáků, že se záškoláctví dopustili z vlastní vůle. S tímto nesouhlasí výzkum Šlapalové a Hlad'a (2020), kde jejich respondenti odpovídali, že se nechali přemluvit od spolužáků nebo často také od jednoho kamaráda.

Dílčí výzkumná otázka č. 2: Jak, kde a s kým tráví žáci čas za školou?

K této výzkumné otázce se vztahovaly položky v dotazníku č. 12, 13, 14 a 15.

Žáci nejčastěji tráví čas, kdy jsou za školou doma. Pouze jedna čtvrtina žáků uvedla, že jsou venku. To, že žáci tráví čas, kdy jsou za školou, doma je v rozporu s teoretickými poznatky a výzkumem Šlapalové a Hlad'a (2020). V jejich výzkumu žáci uvedli, že čas tráví venku, například hraním fotbalu, jiný uvedl, že chodí na jídlo. V teoretických poznatcích jsme se dozvěděli, že tráví čas v partě, což v našem výzkumu uvedla pouze jedna čtvrtina žáků. V teorii se zmiňovalo, že čas v partě mohou trávit užíváním návykových látek, což uvedlo pouze 12 žáků. Naopak téměř tři čtvrtiny žáků uvedlo, že tento čas tráví sami. Tito žáci také na předchozí otázku odpověděli, že jsou doma, a na otázku, jak tento čas tráví odpověděla polovina žáků, že spí. Polovina žáků uvedla, že jsou na počítači nebo sledují televizi.

Žáci, kteří zvolili možnost, že čas tráví v nákupních centrech poté často uvedli, že nakupují nebo sedí v kavárně. Překvapilo nás množství žáků, kteří se v době záškoláctví věnují učení na jiné předměty. Tuto možnost zvolilo 58 žáků. Může to být ovlivněno také tím, že pro ně jiné hodiny jsou nezajímavé či nudné. Pár žáků uvedlo, že v době, kdy nejsou ve škole chodí cvičit, to může být spojeno také s teoretickou částí, kdy adolescenti často nejsou spokojeni se svým tělem, a proto se ho snaží změnit například cvičením.

Dílčí výzkumná otázka č. 3: Jak mají žáci omluveny zameškané hodiny ve škole?

K této výzkumné otázce se vztahovaly položky v dotazníku č. 10, 11, 16 a 17.

V této otázce pro nás byly velice překvapivá data, že polovině záškoláků píšou omluvenky rodiče. V tomto případě, jak již víme z teorie, tak se jedná o záškoláctví s vědomím rodičů. Může se ovšem jednat i o záškoláctví s klamáním rodičů, kdy žák může před rodičem předstírat nemoc nebo nevolnost. Proč se v dnešní době děje, že polovině žáků napíší omluvenku rodiče? Web Eduzín (2023) uvádí, že zejména na středních školách, trpí žáci po pandemii Covid-19 ve zvýšené míře úzkostmi a depresemi. Děti zůstaly díky distanční výuce zavřené doma a jejich sociální chování se nevyvíjelo dobře. Tím, že dítě leží doma a rodičům se nedaří ho přesvědčit, aby šlo do školy, tak mu omlouvají absence. I v našem výzkumu se objevovalo ve větší míře, že žáci mají problémy v osobním životě.

Jedna třetina žáků uvedla, že jsou plnoletí a omluvenku si píšou sami. Objevili se i takoví studenti, kteří plnoletosti ještě nedosáhli, ale sami si falšují omluvenky, ale také žáci, kteří

si u lékaře něco vymyslí, jen aby jim napsal omluvenku. Pouze 6 žáků uvedlo, že si absence 0–5 hodin.

Poté jsme se doptávali, na omlouvání hodin od rodičů. Žáci, kteří uvedli, že jim absenci omlouvají rodiče, měli možnost zvolit, jak často. K těmto žákům se v této otázce přidali i žáci, kteří si omluvenku píšou sami nebo chodí k lékaři, ale omluvenku jim ve většině případů napsali rodiče pouze jednou. Alespoň jednou omluvenku rodiče napsali 122 žákům z celkového počtu 169 žáků. polovina jich uvedla, že jim rodiče omluvenku napíšíou vždy. Z toho vyplývá, že 46 žákům rodiče absenci, kdy záměrně do školy nešli, nikdy neomluvili.

7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Záškoláctví neboli chronické záškoláctví může být složitý problém s různými příčinami, proto jsme navrhli nějaké doporučení pro řešení záškoláctví. Může se jednat o včasnou identifikaci a intervenci, kdy by školy měly co nejdříve poznat žáky, u kterých hrozí chronické záškoláctví a těmto žákům následně poskytnout podporu při řešení problémů. Mělo by dojít k včasnému odhalení a řešení základních příčin. Také by se měla zlepšit komunikace mezi vyučujícími a studenty. S tím souvisí to, že by se ve školách měly začít využívat inovativní metody výuky, kdy by vyučující mohli tímto stylem výuky žáky zapojit více do procesu učení se. Školy by se měly snažit identifikovat základní příčiny záškoláctví, jako jsou problémy s duševním zdravím, rodinné problémy nebo nedostatečná angažovanost ve škole, a poskytnout vhodné zdroje a podporu k řešení těchto problémů. Ve školách by měli mít jasná pravidla pro docházku, která by měla být sdělena žákům a rodinám. Dále by školy měly při řešení záškoláctví a poskytování potřebné podpory úzce spolupracovat s rodinami odborníky na duševní zdraví nebo sociálními pracovníky. Školy by měly poskytovat individuální podporu žákům, kteří často chybí, a to včetně doučování.

Stejně jako na základních školách, kde se postupně objevuje více sociálních pedagogů by bylo dobré, aby se sociální pedagogové objevovali i na středních školách. Tito pedagogové řeší rizikové chování u žáků a také komunikují s rodiči, kdy tyto rozhovory mají preventivní charakter, aby se včas vyřešil a nedošlo k prohlubování. Spolu se školním metodikem prevence plánuje a realizuje preventivní programy, které bývají zaměřené především na rizikové chování. Zároveň plánuje a organizuje volnočasové aktivity nebo projekty, které mají za cíl zlepšení klimatu školy a třídy, aby se žáci v hodinách cítili lépe. (Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, 2020)

ZÁVĚR

V diplomové práci jsme se zabývali problematikou záškoláctví na středních školách. Jsme si vědomi, že na tohle téma již bylo provedeno několik výzkumů, ale chtěli jsme zjistit, zda se za tu dobu změnil postoj žáků k záškoláctví, zda se změnily příčiny, které žáky k němu vedou a kdo jim tyto hodiny omlouvá.

Teoretická část byla rozdělena do tří kapitol, kdy v první kapitole, která je nazvaná Žák na střední škole jsme se zabývali popisem středních škol, jaké jsou typy škol, jaké jsou podmínky přijetí, hodnocení a jak se zakončují. Poté jsme se věnovali období adolescence. Tohle období žáky na střední škole provádí po celou dobu. Popsali jsme, kdy nastává, jaké jsou jeho fáze a jakými změnami jedinci prochází. Ve druhé kapitole, která se jmenuje Rizikové chování jsme se věnovali tomu, co to rizikové chování je, uvedli několik definicí rizikového chování, poté jsme popsali vybrané typy rizikového chování, které se můžou vyskytovat na středních školách. Nakonec ve třetí kapitole s názvem Záškoláctví jsme vysvětlili, co záškoláctví je, jaké jsou definice, kategorie, jaké jsou příčiny záškoláctví a nakonec prevenci záškoláctví. Praktická část diplomové práce se věnovala samotnému výzkumnému šetření, kde jsme z důvodu, že jsme chtěli oslovit co nejvíce respondentů, zvolili kvantitativně orientovaný výzkum. Data jsme získávali pomocí dotazníkového šetření, které jsme osobně ve školách rozdali a dali žákům pokyny k vyplnění. Získaná data jsme následně převedli do datové tabulky Microsoft Excel a poté vytvořili tabulky a grafy. Data jsme následně popsali a nakonec provedli diskuzi, kde jsme naše data porovnávali s teoretickými poznatky nebo výsledky jiných výzkumů. Získali jsme celkem 293 respondentů z 5 středních škol v Olomouckém kraji. Výsledky šetření pro nás ve většině otázek nebyly překvapením. Největším překvapením pro nás bylo, že velkému množství žáků omlouvají absenci, pokud dítě do školy nejde úmyslně, rodiče. Nebylo překvapující, že za školu chodí především jedinci starší 18 let kteří si mohou omluvenku napsat sami. Mezi hlavní příčiny na rozdíl od jiných výzkumů, kde uváděli především, že jsou pro ně hodiny nudné a nezajímavé, jsme zjistili, že žáci do školy nechodí především kvůli obavě ze špatné známky, ale velký počet žáků uvedl, že mají problémy v osobním životě, což může být způsobeno i distanční výukou, kdy žáci byli zavřeni doma.

Tato práce může být zpětnou vazbou pro střední školy kde jsme výzkum prováděli. Někteří ředitelé si vyžádali zpracování jejich školy, které jsme jim již zaslali.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ATKINSON, Rita, 2003. *Psychologie*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-640-3.
2. BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky: edukačné, sociálne a komunikačné aspekty*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť Slovenskej akadémie vied. ISBN 978-80-970675-0-2.
3. BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS, 2017. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.
4. ČEREŠNÍK, Michal a Katarína BANÁROVÁ, 2021. *Rizikové správanie, blízke vzťahy a osobnostné premenné dospievajúcich v systéme nižšieho sekundárneho vzdelávania*. Praha: Togga ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5937-0.
5. DOLEJŠ, Martin, 2010. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2642-6.
6. FICOVÁ, Lucia, 2011. *Záškolačstvo ako problém súčasnej základnej školy*. Vyd. 1. Bratislava: OZ V4. ISBN: 978-80-89443-06-2.
7. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.
8. CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4753-263.
9. CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ, 2015. *Kvantitativní metody sběru dat v pedagogických výzkumech*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií. ISBN 978-80-7454-553-5.
10. KABÍČEK, Pavel, Ladislav CSÉMY a Jana HAMANOVÁ, 2014. *Rizikové chování v dospívání a jeho vztah ke zdraví*. Praha: Triton. ISBN 9788073877934.

11. KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ, 2010. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 9788074350801.
12. KYRIACOU, Chris, 2005. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál. Pedagogická praxe. ISBN 8071789453.
13. MACEK, Petr, 2003. *Adolescence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.
14. MARTÍNEK, Zdeněk, 2009. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
15. MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. ISBN 9788024753096.
16. MIOVSKÝ, Michal et al., 2010. *Primární prevence rizikového chování ve školství*: [monografie. Vyd. 1. Praha: Sdružení SCAN. ISBN 978-80-87258-47-7.
17. NEŠPOR, Karel a Ladislav CSÉMY, 1994. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. 2. vydání. Praha: Sporpropag.
18. ONDRÁČEK, Petr, 2003. *Františku, přestaň konečně zlobit*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-86642-18-6.
19. PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-2473470-5.
20. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.
21. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788026204039.
22. PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA, 2014. *Andragogický slovník*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4748-4.
23. PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a Jarmila FALTÝSKOVÁ, 2004. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně. ISBN 80-210-3469-6.
24. REID, Ken. 1999. *Truancy and Schools*. 1st Edition by Routledge. USA and Canada. ISBN 9780415205092.

25. RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN, 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum. ISBN 8024605252.
26. ŘÍČAN, Pavel, 2014. *Cesta životem: [vývojová psychologie]: přepracované vydání*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0772-6.
27. SKORUNKOVÁ, Radka, 2013. *Základy vývojové psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 9788074352539.
28. SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. ISBN 978-802-4740-423
29. THOROVÁ, Kateřina, 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.
30. VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 8024609568.
31. VÁGNEROVÁ, Marie a Lidka LISÁ, 2021. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-4961-0.
32. VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1074-4.
33. VAŠUTOVÁ, Maria a Michal PANÁČEK, 2013. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7464-125-1.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice. *Náplň práce sociálního pedagoga na základní škole*. 2020. Dostupné z: http://soced.cz/wp-content/uploads/2014/11/INFORMACE_Asociace-vzdelavatelů-v-sociální-pedagogice_Final.pdf
2. CHEAH, Yong Kang, et al. *Mental health and truancy among high school students in Malaysia: A comparison between ethnic minority groups*. *Journal of Affective Disorders Reports*, 2021, 6: 100285.
3. Česká školní inspekce. *Kvalita a efektivita vzdělávání a vzdělávací soustavy ve školním roce 2021/2022 – výroční zpráva*. [online]. Dostupné z [https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-\(5\)](https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocní-zpravy/Kvalita-a-efektivita-vzdelavani-a-vzdelavaci-s-(5))
4. ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190/2004. [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-561-2004-sb-o-predskolnim-zakladnimstrednim-vyssim>
5. KOCUROVÁ, Lucie. *Nemocní nejsou, ale do školy nechodí a rodiče je omluví. Jak řešit skryté záškoláctví?* *Eduzín* [online]. 04. 01. 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://eduzin.cz/wp/2023/01/04/nemocni-nejsou-ale-do-skoly-nechodi-a-rodice-je-omluvi-jak-resit-skryte-zaskolactvi/>.
6. KOPECKÝ, Kamil. *Rizika spojená s netolismem*. In: *E-Bezpečí* [online]. 2011. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/331-uvoddo-problematiky-netolismu>.
7. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchov. *Základní údaje o školách v regionálním školství za období 1989/90 až 2021/22*. [online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/zakladni-udaje-o-skolach-v-regionalnim-skolstvi-za-obdobi>
8. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2017). *Metodické doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. [online]. Dostupné z

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodickedokumenty-doporuceni-apokyny-52>

9. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2012). Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept. Příloha č. 11 (Záškoláctví). [online]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/file/20286?highlightWords=z%C3%A1kol%C3%A1ctv%C3%AD>
10. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování žáků z vyučování a omlouvání, prevenci a postihu záškoláctví (č. j. 10 194/2002-14). (2002). [online]. © 2013–2018. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialniprogramy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kjednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-apostihu-zaskolactvi-predkladaci-zprava-a-text-pokynu>.
11. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2020). Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept. Příloha č. 6 (Školní šikana). Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Priloha_6_Skolni_sikana_2020.doc
12. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2015). Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept. Příloha č. 15 (Netolismus). Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Priloha_15_Netolismus.doc
13. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027. [online]. Dostupné z https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf
14. RUIZ, Itzel; MINK, Jason; ALEMAN, Xochitl. Truancy in High School. SPACE: Student Perspectives About Civic Engagement, 2018, 3.1: 3.
15. SKOPAL, Ondřej, Martin DOLEJŠ a Jaroslava SUCHÁ, 2014. *Vybrané osobnostní rysy a rizikové formy chování u českých žáků a žákyň* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4223-5.
16. ŠLAPALOVÁ, Klára, HLAĎO, Petr, „Už mě to tam nebavilo“ – absentérství žáků středních odborných škol v kontextu odpoutávání od školy. Orbis Scholae [online],

2020,14 (1) 81-99. Dostupné z:
https://karolinum.cz/data/clanek/8450/OS_14_1_0081.pdf

17. Trhlíková, J. (2012). Předčasné odchody ze vzdělávání na středních školách. Kvalitativní analýza rozhovorů s experty a příklady dobrých praxí. Praha: NÚV. Dostupné z:
http://www.nuv.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Predc_odch_rozh_dobre_praxe_pro_www.pdf

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Počet žáků středních škol</i>	42
<i>Tabulka 2: Pohlaví.....</i>	43
<i>Tabulka 3: Byl/a jsi někdy za školou?</i>	47
<i>Tabulka 4: Hypotéza č. 1: Pozorované četnosti</i>	59
<i>Tabulka 5: Hypotéza č. 1: Očekávané četnosti.....</i>	59
<i>Tabulka 6: Hypotéza č. 2: Pozorované četnosti</i>	60
<i>Tabulka 7: Hypotéza č. 2: Očekávané četnosti.....</i>	60
<i>Tabulka 8: Hypotéza č. 3: Pozorované četnosti</i>	62
<i>Tabulka 9: Hypotéza č. 3: Očekávané četnosti.....</i>	62

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf 1: (Ne)plnoletost</i>	44
<i>Graf 2: Důležitost vzdělání</i>	46
<i>Graf 3: Míra záškoláctví</i>	47
<i>Graf 4: Jak často chodí za školu</i>	48
<i>Graf 5: Proč nechodí do školy</i>	49
<i>Graf 6: Chodí za školu na celý den nebo určité předměty</i>	50
<i>Graf 7: Z vlastní vůle nebo kvůli kamarádům</i>	51
<i>Graf 8: Kde tráví čas za školou</i>	52
<i>Graf 9: Jakým způsobem tráví čas</i>	53
<i>Graf 10: S kým tráví čas</i>	54
<i>Graf 11: Kdo o tom ví</i>	55
<i>Graf 12: Jak si omlouvají absenci</i>	56
<i>Graf 13: Absence omluvená od rodičů</i>	57
<i>Graf 14: Jak často rodiče absenci omluvili</i>	58

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník pro středoškoláky

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO STŘEDOŠKOLÁKY

Ahoj,

mé jméno je Tereza Sováková a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího studia oboru Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

Vím, že se jedná o poněkud choulostivé téma, ale chtěla bych Tě poprosit o pravdivé vyplnění dotazníku k mé diplomové práci, která se zabývá záškoláctvím na středních školách. Dotazník je zcela **anonymní**, proto se nikam **nepodepisuj**. Data, která získám, budou sloužit pouze k účelu vypracování praktické části mé diplomové práce.

Předem děkuji za spolupráci.

1. **Jsem:**

- a) dívka b) chlapec

2. **Chodím na:**

- a) gymnázium
b) střední škola, obchodní akademie
c) střední odborné učiliště

3. **Je ti 18 let a více:** Ano Ne

4. **Jak moc je pro tebe důležité vzdělání?** (1 – nejvíce důležité, 5 – nejméně důležité)

1 2 3 4 5

5. **Byl/a jsi někdy „za školou“?**

- a) ano b) ne

6. **Jak často chodíš „za školu“?**

- a) byl jsem jednou d) alespoň jednou za měsíc
b) občas, nepravidelně e) nikdy jsem za školou nebyl/a
c) alespoň jednou za týden

7. **Proč nechodíš do školy?** (pokud jsi byl/a někdy „za školou“, vyber a vypiš všechny důvody)

- a) obava ze špatné známky (zkoušení, test)
b) chci se vyhnout psaní testu
c) nechápu danou látku
d) nebaví mě to
e) nevyházím s vyučujícími
f) nevyházím se spolužáky
g) problémy v osobním životě

h) brigáda

i) Jiný důvod:

(Pokud jsi za školou nikdy nebyl/a, tuto a následující otázky již nevyplňuj.)

8. **Chodíš „za školu“ na předměty, kterých se bojíš nebo tě nebaví, nebo na celý den?**

a) na celý den

b) na určité předměty

c) jak kdy

9. **Chodíš „za školu“ z vlastní vůle nebo tě svedli kamarádi/spolužáci?**

a) z vlastní vůle

b) svedli mě kamarádi

c) jak kdy

10. **Jak si omlouváš své chození „za školu“?**

a) neomlouvám si ji

b) napíšu si sám omluvenku, je mi víc než 18 let

c) zfalšuji si omluvenku, je mi méně než 18 let

d) jdu k lékaři a něco si vymyslím

e) omluvenku mi napíší rodiče

11. **Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl/a, že si hodiny neomlouváš, víš, kolik přibližně neomluvených hodin jsi měl za pololetí?**

a) 0–5

d) 15–20

b) 5–10

e) 20–25

c) 10–15

f) Více než 25

12. **Kde trávíš nejčastěji čas „za školou“? (můžeš vybrat více odpovědí)**

a) jsem doma

b) jsem venku

c) v baru

d) v nákupním centru, obchodním centru

e) ve škole, mimo vyučovací hodinu

f) Jinde:

13. **Jakým způsobem nejčastěji trávíš čas „za školou“?** (můžeš vybrat více odpovědí)

- a) trávím čas na počítači
- b) sledování televize
- c) toulání po ulici
- d) spánek
- e) užíváním návykových látek (kouření, pití alkoholu)
- f) nakupováním
- g) pácháním trestné činnosti (vandalismus, sprejerství)
- h) učím se na jiné předměty
- i) práci
- j) Jiným způsobem, uveď prosím:

14. **S kým nejčastěji trávíš čas místo školy?** (můžeš vybrat až dvě odpovědi)

- a) sám
- b) se spolužáky
- c) s kamarády
- d) se sourozencem
- e) s rodiči
- f) S někým jiným, prosím uveď:

15. **Pokud jsi „za školou“, ví o tom někdo?** (můžeš vyplnit až dvě odpovědi)

- a) kamarád
- b) spolužák
- c) rodiče
- d) sourozenec
- e) ne
- f) nevím
- g) Někdo jiný, uveď prosím:

16. **Omluvili ti rodiče absenci, když jsi byl „za školou“?**

- a) ano
- b) ne

17. **Pokud ano, tak jak často?**

- a) vždy
- b) často
- c) občas
- d) jednou

Děkuji za vyplnění dotazníku ☺